

TEM oppaat ja muut julkaisut • 10/2017

Menestystarinoita aluekehittämisestä

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Menestystarinoita aluekehittämisestä

TEM oppaat ja muut julkaisut 10/2017

ISSN 2342-7914 (painettu)

ISBN 978-952-327-280-4 (painettu)

ISSN 2342-7922 (verkkojulkaisu)

ISBN 978-952-327-281-1 (verkkojulkaisu)

Julkaisija: Työ- ja elinkeinoministeriö,

Yritys- ja alueosasto, www.tem.fi

Toimitus: Harri Ahlgren, Kalle Laukkanen, Mikko

Myller, Johanna Osenius, Heli Ponto, Tarja Pyöriä, Sonja

Strömberg, Hanna-Maria Urjankangas & Olli Voutilainen

Graafinen suunnittelu ja taitto: Sissy Oy

Paino: Lönnberg Print & Promo

Kuvat: Shutterstock, valtioneuvosto (s. 6), Matti

Komulainen (s. 50), Elina Manninen/Keksi (s. 54),

Oscar Nissin (s. 58) & Eetu Viitasalo (s. 62)

TEM oppaat ja muut julkaisut • 10/2017

Menestystarinoita aluekehittämisestä

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Sisällys

Tekoäly muuttaa myös alueiden kehittämisen	7
Paikalla on aina väliä	11
Tulevaisuuden aluekehityksen virtoja ja jännitteitä	15
Onko osaamistalous haaste alueelliselle oikeudenmukaisuudelle?	21
Hommelit haastavat himmelit: järjestelmästä vuorovaikutukseen	25
Suomi on alueidensa summa	33
1. Etelä-Suomi – Erikoistuneella osaamisella maailmalle	36
2. Länsi-Suomi – Digitalisaatio teollisuuden uudistajana	40
3. Itä-Suomi – Puusta on moneksi – menestys syntyy biotaloudesta	44
4. Pohjois-Suomi – Ääriolosuhteiden kouluma monien alojen edelläkävijä	48
Kiertotalous – aluekehittämisen ratkaisuilla resurssiviisaaseen ja vähähiiliseen yhteiskuntaan	51
Matkailu – alueellista vipuvoimaa uniikeista houkuttelevuuksista	55
Arktisuus – äärioloista elinvoimaa	57
Digitalisaatiosta virtaa mummoille ja maailmanvalloitukseen	59
Lasten ja nuorten ajatuksia tulevaisuuden Suomesta	63

Alkusanat

Tämän päivän onnistunut aluekehittäminen on ennakointia, globaalien trendien ymmärtämistä ja kykyä reagoida toimintaympäristön muutoksiin. Suomen erilaiset alueet – niin kaupunki- kuin maaseutualueet – ovat onnistuneet uudistumaan läpi globaalien murrosten. Suomen kasvu ja hyvinvointi näyttävät nyt valoisammalta kuin pitkään aikaan. Kaikki valintamme eivät ole osuneet oikeaan ja uudistumista vaativat rakennemuutokset ovat koetelleet alueita, mutta myös monia menestystarinoita on syntynyt.

TÄSSÄ JULKAISUSSA kootaan alueiden kehittämisen isoja kaaria ja menestyksen kulmakiviä. Euroopan unionin investointirahastot ovat olleet yksi keskeinen rakentaja alueiden menestystarinoissa. Jokaisella alueella on omat vahvat toimialansa ja osaamisensa: Itä-Suomessa biotalous ja cleantech, Länsi-Suomessa monimuotoinen teollisuus ja energia, Pohjois-Suomessa matkailu ja arktinen osaaminen ja Etelä-Suomessa kiertotalous ja luova osaaminen.

ALUEKEHITTÄMISEN ASIAANTUNTIJAT nostavat esille uusia näkökulmia alueiden kehittämisen tulevaisuuteen. Toni Ahlqvist tarkastelee aluekehityksen tulevaisuuteen vaikuttavia prosesseja kolmesta näkökulmasta. Sami Moisio pohdii osaamistalouden ja innovaatio-ajattelun rantautumisen vaikutuksia aluekehitykseen. Pasi Mäenpää ja Maija Faehnle

haastavat maakuntauudistuksen tekijät miettimään, että tulevaisuudessa julkisvallan demokraattiseksi oikeutukseksi ei riitä kansalaisten palvelu ja osallistuminen, vaan tulee omaksua tapoja osallistua rakentavasti kansalaisverkostojen toimintaan.

ENTÄ MILTÄ NÄYTTÄÄ lähitulevaisuus lasten ja nuorten mielestä? Siitä saatte lukea tämä julkaisun viimeisessä osassa; lisää aineistoa löytyy Menestystarinoita aluekehittämisestä internet-sivulta. Yhteistä nuorille on halu kehittää Suomea edelleen ja pitää kotimaa puhtaana sekä kaupungit ja maaseutu elinvoimaisena.

KIITOS KAIKILLE julkaisun tekijöille: ministeriön ja alueiden virkamiehille, mutta erityisesti opettajille, lapsille ja nuorille, jotka lähditte kanssamme miettimään tulevaisuuden Suomea. Suomi on mukava paikka elää. Rohkealla kehittämisellä ja yhteistyöllä pidämme sen menestyvänä, kestäväenä, puhtaana ja turvallisena.

Onnea 100-vuotiaalle Suomelle!

Marja-Riitta Pihlman

Ylijohtaja

Työ- ja elinkeinoministeriö

Tekoäly muuttaa myös alueiden kehittämisen

Elinkeinoministeri Mika Lintilä uskoo, että tekoälyn kehitys murtaa kaupunkien ja maaseudun välisiä muureja. Etäisyydet tulevat menettämään merkitystään.

Elinkeinoministeri Mika Lintilän mielestä aluekehittämisen kaikkein merkittävimmät päätökset on tehty koulutuksen ja sivistyksen puolella.

– Jos yksi on nostettava kaiken edelle, niin ehdottomasti tärkein on maakuntayliopistojen perustaminen. Niillä on valtava merkitys maakuntien alueelliselle kasvulle ja hyvinvoinnille. Esimerkiksi Vaasan energiaklusteri ei olisi voinut syntyä ilman yliopiston synnyttämää osaamiskeskittymää. Myöskään ammattikorkeakouluja ei pidä unohtaa. Monilla niistä on tällä hetkellä parempi draivi päällä kuin yliopistoilla, sanoo Lintilä.

– Suurin alueita koskeva uhkamme on infran rappeutuminen laajasti ymmärrettynä, palvelut mukaan luettuna. Ketään ei tietenkään voi määrätä asumaan jossain paikassa, mutta edellytysten pitää olla kunnossa myös syrjäisimmillä seuduilla. Bittejä ja bitumia on siis oltava tarjolla, toteaa Lintilä.

”Tavoitteeni on nostaa tekoäly, robotiikka ja automaatio suomalaisyritysten menestystekijäksi sekä kansanomaistaa niiden hyödyntäminen.”

*”Nopeimmin kasvava
elinkeinomme on matkailu.
Olemme matkailun
kehittämisessä vasta
alussa. Liputamme syystä
Kiinaa ja Aasiaa.”*

Turhaa vastakkainasettelua

Ministeri Lintilää harmittaa tämän päivän aluepolitiikkaan liitetty vastakkainasettelu, joka hänestä ei kuulu alueiden kehittämiseen lainkaan. Aluekehitys ei ole nollasummapeliä, jossa toisen voitto on toisen tappio. Kaupungit ja niitä ympäröivä maaseutu tarvitsevat kumpikin toisiaan. Pienenä kansakuntana pärjäämme vain, jos kykenemme hyödyntämään koko maan resurssit niin henkisesti kuin fyysisessä mielessä elämisen edellytysten turvaamiseksi. Hän korostaa, että pääkaupunkiseutu on aluekehittämisen kohde siinä missä vaikkapa Suomussalmi.

– Vastakkainasettelu ei ole kenenkään etu. Emmekä edes tappele Helsingin ja Suomussalmen välillä. Kyse on globaalista kilpailusta. Se voi olla Suomussalmi ja Shanghai tai sitten Timbuktu ja Helsinki.

Aluekehittäminen on yhteistyötä, jossa pitää nähdä iso kuva, eikä takertua toimijoiden oman profiiliin korostamiseen.

Kaupungistuminen on trendi, joka tulee jatkumaan. Ihmiset muuttavat yhä enenevässä määrin kaupunkeihin työn, palvelujen tai harrastusmahdollisuuksien perässä. Samalla iso osa suomalaisista haluaa elää elämäänsä väljemmässä ympäristössä. Kukin määrittelee itse sen, missä on mielekkäintä rakentaa omaa elämäänsä. Valtion tehtävä ei ole tehdä ratkaisuja ihmisten puolesta suuntaan tai toiseen, vaan sallia aito valinnanvapaus myös asumispaikan suhteen. Lintilän mukaan on mielenkiintoista, että puhumme voimakkaasti kaupungistumisen puolesta ja välttämättömyydestä.

– Täytyy muistaa, että tulevaisuudessa maailmassa vallitsee niukkuus puhtaasta ilmasta, vedestä ja ruuasta. Meillä pitää olla oma huoltovarmuus esimerkiksi ruuantuotannossa. Se ei tapahdu missään reservaatissa, vaan se pitää tuottaa elävässä maakunnassa ja maaseudulla, kaupungin ulkopuolella.

Omat vahvuudet kuntoon

Omien vahvuuksiemme pitää olla niin vahvoja, että niillä pärjätään kansainvälisessä kaupassa. Maailmassa rajat tulevat madaltumaan jatkuvasti. Myös pienemmiltä paikkakunnilta löytyy erinomaisia esimerkkejä kansainvälisen tason yrityksistä. Niin alueet kuin yrityksetkin pärjäävät erikoistumalla ja omiin vahvuuksiinsa nojaamalla.

– Tapasin esimerkiksi äskettäin kalajokisen naisen, joka pyöritti laukkubisnestään kotoa käsin. Hänen päämarkkinsa oli Japani. Tämä ei olisi ollut mahdollista 20 vuotta sitten, kertoo Lintilä.

Tekoäly tuo uusia mahdollisuuksia alueille

Tekoälyn kehittyminen tuo ministeri Lintilän mielestä huomattavasti uusia mahdollisuuksia tasapainoiseen alueiden kehittämiseen. Alueet, jotka pystyvät hyödyntämään tekoälyä, menestyvät. Tekoäly muuttaa merkittävästi aluepolitiikan vaatimuksia ja tulee käynnistämään erittäin mielenkiintoisen, uuden aluepolitiikan vaiheen. Ministeri uskoo, että kehitys murtaa muun muassa kaupunkien ja maaseudun välisiä muureja.

– Etäisyydet tulevat menettämään merkitystään. Työn tekemisen muodot tulevat muuttumaan. Tulemme näkemään, että niin sanottua halpatyötä palaa Aasiasta takaisin Suomeen ja Eurooppaan, koska robotisaatio ja tekoäly pystyvät hoitamaan merkittävän osan työstä.

– Olen hurahtanut tekoälyyn. Tavoitteeni on nostaa tekoäly, robotiikka ja automaatio suomalaisyritysten menestystekijäksi sekä kansanomaistaa niiden hyödyntäminen. Suomessa me haluamme olla ja meillä on hyvät mahdollisuudet olla yksi maailman parhaita tekoälyn soveltajamaita.

Isoja megatrendejä

Maailma tarvitsee edelläkävijöiden ratkaisuja siihen, miten talouden ja hyvinvoinnin kasvu eivät enää perustu luonnonvarojen tuhlaavaan käyttöön. Tässä tarvitaan Suomessa sekä maaseutu- että kaupunkialueita. Kiertö- ja biotalouden kehitys ovat isoja megatrendejä. Lintilä arvioi, että Suomella on mahdollisuus olla niiden edelläkävijä yhdessä eurooppalaisten kumppanien kanssa. Biotalous osalta tutkimuslaitosten pannuissa pörisee jo uudet, puupohjaiset muovin korvaajat, sanoo Lintilä.

– Nopeimmin kasvava elinkeinomme on matkailu. Olemme matkailun kehittämisessä vasta alussa. Liputamme syystä Kiinaa ja Aasiaa. Luvut ovat niin suuria: kiinalaiset tekivät viime vuonna 1,2 miljardia turistimatkaa, joista osa löytää varmasti myös Suomeen. Uskon, että alueet hyötyvät enemmän alasta kunhan kehitämme sitä yhdessä ja pitkäjänteisesti.

– Meillä on muun muassa Saimaalla ja Järvi-Suomessa ainutlaatuista potentiaalia. Kansainväliset matkailijat pitävät aluetta upeana ja olen itse saanut vastaanottaa hyvää palautetta, päättää elinkeinoministeri Mika Lintilä.

Ministeri Lintilää haastattelivat

Mikko Myller ja Johanna Osenius.

Paikalla on aina väliä

Miten suomalainen aluepolitiikka on kehittynyt?

Aluekehittäminen on yhteistyötä. Uusi aluekehityslainsäädäntö määrittelee aluekehittämisen vuorovaikutukseen perustuvaksi laaja-alaiseksi ja monitasoiseksi toiminnaksi maan eri osien kehittämiseksi. Aluekehittämisen toimijoita ovat ministeriöt, uudet maakunnat ja kunnat sekä järjestöt. Aluekehittäjinä toimivat myös yksittäiset kansalaiset, jotka osallistuvat verkostojensa kautta muun muassa asuinalueidensa kehittämiseen. Aluekehittämisestä tekee haastavaa sen horisontaalinen luonne: välttämättömyys nähdä useiden hallinnonalojen ja verkostojen toimet yhtenä alueellisena kokonaisuutena.

Alueiden puolesta ajan hengessä

Virallisen aluepolitiikan voi katsoa alkaneeksi ensimmäisen kehitysaluelain säätämällä vuonna 1966. Aluepolitiikan kehitystä on kuvattu vaiheina, jotka linkittyvät maan yleiseen kehitykseen. Aluekehittämisen alkua ajoista lähtien on keskusteltu, onko aluekehittämisen tarkoitus edistää alueiden tasa-arvoa vai alueiden suhteellisia vahvuuksia. Joka tapauksessa paikalla on aina väliä: Yritysten toiminta- ja innovaatioympäristöjen laatu ratkaisee mihin yritykset sijoittuvat. Elinympäristön laatu ja palvelujen toimivuus ratkaisevat minne osaajat sijoittuvat ja minne yritykset seuraavat osaajia.

Teollisuusinvestointeja kehitysalueille

Sotien jälkeen Suomi teollistui ja elintaso lähti kasvuun. Tähän liittyi myös alueiden erilaistuminen. Alueellisten erojen tasoittamispyrkimykseen ja syrjäisestä sijainnista ja pitkistä etäisyyksistä aiheutuviin ongelmiin haettiin ensin yksittäisiä ratkaisuja: Kehitysaluelain pohjalta käyttöön tuli tukialueet ja reuna-alueiden investointituet, kuten verohuojennukset ja korkotuet. Koko maahan haluttiin teollisuusinvestointeja ja aktiivisella työvoimapolitiikalla pyrittiin parantamaan työvoiman liikkuvuutta. Maaseudun rakennemuutos ja väestöpako käynnistivät toimia kehitysalueiden teollistamisen lisäksi ammattikoulutuksen, yritystoiminnan ja matkailun edistämiseksi.

Ylhäältä alas – aluepolitiikkaa monitasoisen suunnittelun kautta

1970-luvulle tultaessa kehitysaluepolitiikan sijaan alettiin puhua aluepolitiikasta. Aluepolitiikan hallintojärjestelmä hahmottui, kun valtioneuvoston kanslia ja lääninhallitukset ottivat aluepolitiikkaan liittyvän suunnitteluvastuun. Aluepolitiikka haluttiin perustaa monitasoiseen alueelliseen suunnitteluun. Aluepolitiikan päämäärä oli entistä enemmän yrityslähtöinen kehittämispolitiikka, eikä keskiössä enää

ollut teollisuuslaitosten perustaminen. Keskustelua leimasi vastakkainasettelu kasvukeskuspolitiikan ja haja-asutuspolitiikan välillä. Varsinaista kasvukeskuspolitiikkaa ei voimalisesti harjoitettu, mutta monet reformit kuitenkin edistivät kehitysalueiden keskisuurten keskusten kasvua ja seututumiskehitystä. Vahva julkisen sektorin panostus tuki hallinnon ja korkeakoulukeskusten kehitystä kehitysalueilla. Avustuksia otettiin käyttöön korkotukien rinnalla ja myös kaupunkien erityisongelmiin alettiin kiinnittää huomiota.

Ohjelmaperusteisuus omaehtoisen aluekehittämisen välineeksi

Aluepoliittinen keskustelu alkoi jo 1980-luvun lopulla korostaa alueiden omaehtoista kehittämistä, identiteettiä, teknologian merkitystä ja verkostotaloutta. Ylhäältä alaspäin ohjautuva suunnittelu vaihtui 1990-luvulla paikallisen ja alueellisen kehittämisen omiin perusteisiin ja strategioihin. Aluepolitiikan termi vaihtui alueiden kehittämiseen. Keskushallinnossa vastuu siirtyi sisäasiainministeriölle ja alueilla maakuntien liitoille. Vasta 1990-luvun alkupuolella nostettiin kunnolla esiin pääkaupunkiseudun haasteita, jotka liittyivät maankäyttöön ja asuntopolitiikkaan. Kaupunkipoliittisia avauksia olivat uudet keskusseutujen kehittämisohjelmat. Omaehtoista kehittämistä toteutettiin ohjelmaperusteisesti ensin kansallisesti ja Suomen liittyttyä Euroopan unioniin, EU-ohjelmien kautta. EU-rahastojen merkitys aluekehittämisen rahoituksessa oli merkittävä. Ohjelmallinen kehittäminen toteutui kehitysalue-, rakenneuudistus-, osaamiskeskus-, maaseutu-, saaristo- ja raja-alueohjelmien kautta.

Kansallisen ja alueellisen innovaatiopolitiikan linkiksi syntyi vuonna 1994 osaamiskeskusohjelma, jossa pyrittiin eri tasojen voimavarojen yhdistämisellä huippuosaamisen hyödyntämiseen ja alueelliseen kehitystyöhön ja uusien liiketoimintamahdollisuuksien luomiseen. Uusi klusterimalli tarjosi erinomaisten mahdollisuuksien voimavarojen aikaisempaa tehokkaampaan käyttöön ja linkitti eri alueet entistä tiiviimmin kansalliseen innovaatiopolitiikkaan. Innovaatiopolitiikassa tiede- ja tutkimuslähtöisen politiikan rinnalle nousi vahva käytäntölähtöinen politiikka. Syntyi välineitä verkostoitumisen edistämiseksi, jolla syrjäisemmilläkin alueilla olevat yritykset voivat kompensoida osaamispuutteitaan ja päästä mukaan kansallisiin ja kansainvälisiin verkostoihin.

Euroopan unioniin liittyminen käynnisti myös varsinaisen kaupunkipolitiikan, jonka sisältönä Suomessa oli alusta asti kaupunkien kansainvälisen kilpailukyvyyn rakentaminen, eikä pelkästään sosiaalisten ongelmien ja eriytymisen haasteet.

Äkillisistä rakennemuutoksista ennakoidaan elinkeinorakenteen ja kilpailukyvyyn kehittämiseen

Uudella vuosikymmenellä tavoitteena on ollut erityisesti alueiden kilpailukyvyyn kehittäminen globaalissa maailmassa. Osaamisen merkitys jatkoi kasvuaan. Verkottuminen kotimaassa ja kansainvälisesti vahvisti menestyksen edellytyksiä. Poliitiikan painopiste alkoi kääntyä enemmän suorista tuista toiminta- ja innovaatioympäristöjen kehittämiseen. Olemassa olevien yritysten uusiutuminen ja kasvu nousivat keskeiseksi teemaksi. Kaupunkipolitiikassa sopimusperusteinen kehittäminen valtion ja kaupungin välillä käynnistyi.

”Tulevassa aluekehittämisessä pyritään tunnistamaan alueiden moninaisuus ja ainutlaatuisuus.”

Suomea koetteli voimakas metsä- ja meriteollisuuden sekä ICT-alan rakennemuutos. Alueiden äkilliset työpaikkamenetykset johtivat aluetaloudellisiin kriiseihin, joita helpottamaan valtioneuvosto ohjaisi nimetyille äkillisen rakennemuutoksen alueille muun muassa yritysten kehittämisavustuksia uuden yritystoiminnan kehittämiseksi ja olemassa olevan uudistamiseksi. 2010-luvun lopulla talouden taantumien siivittämistä ja rakennemuutosalat uudistuivat ja lähtivät uuteen kasvuun: rakennemuutosten hoidossa siirryttiin positiivisen rakennemuutoksen kasvun esteiden purkamiseen. Alueiden kehittämisessä korotettiin alueiden omaa vastuuta riittävän monipuolisesta elinkeinorakenteesta ja rakennemuutosten ennakkoinnista ja niihin varautumisesta.

Monimuotoinen aluekehittäminen 2020-luvulla

Elämme nyt suuren murroksen aikaa myös aluekehittämisen kannalta. Tässä ajassa aluekehittämiseen vaikuttavat maakuntauudistus, kiihtyvä kaupungistuminen, globaali kilpailu, väestön ikääntyminen ja digitalisaatio. Tulevassa aluekehittämisessä pyritään tunnistamaan alueiden moninaisuus ja ainutlaatuisuus edistämällä politiikkaa, joka auttaa alueita kasvamaan omassa paikallisessa kontekstissaan ja hyödyntämään myös toistensa vahvuuksia. Kaupungistuminen ja maa-

seudun väestön väheneminen nähdään rinnakkaisina ja toistetaan riippuvaisina ilmiöinä. Maaseutua tuetaan rakenteellisissa muutoksissa toimimaan omien vahvuuksien pohjalta ja kaupunkeja autetaan kohtaamaan muuttoliike ja ehkäisemään eriarvoisuutta ja toimimaan globaalissa kilpailussa kasvun moottoreina.

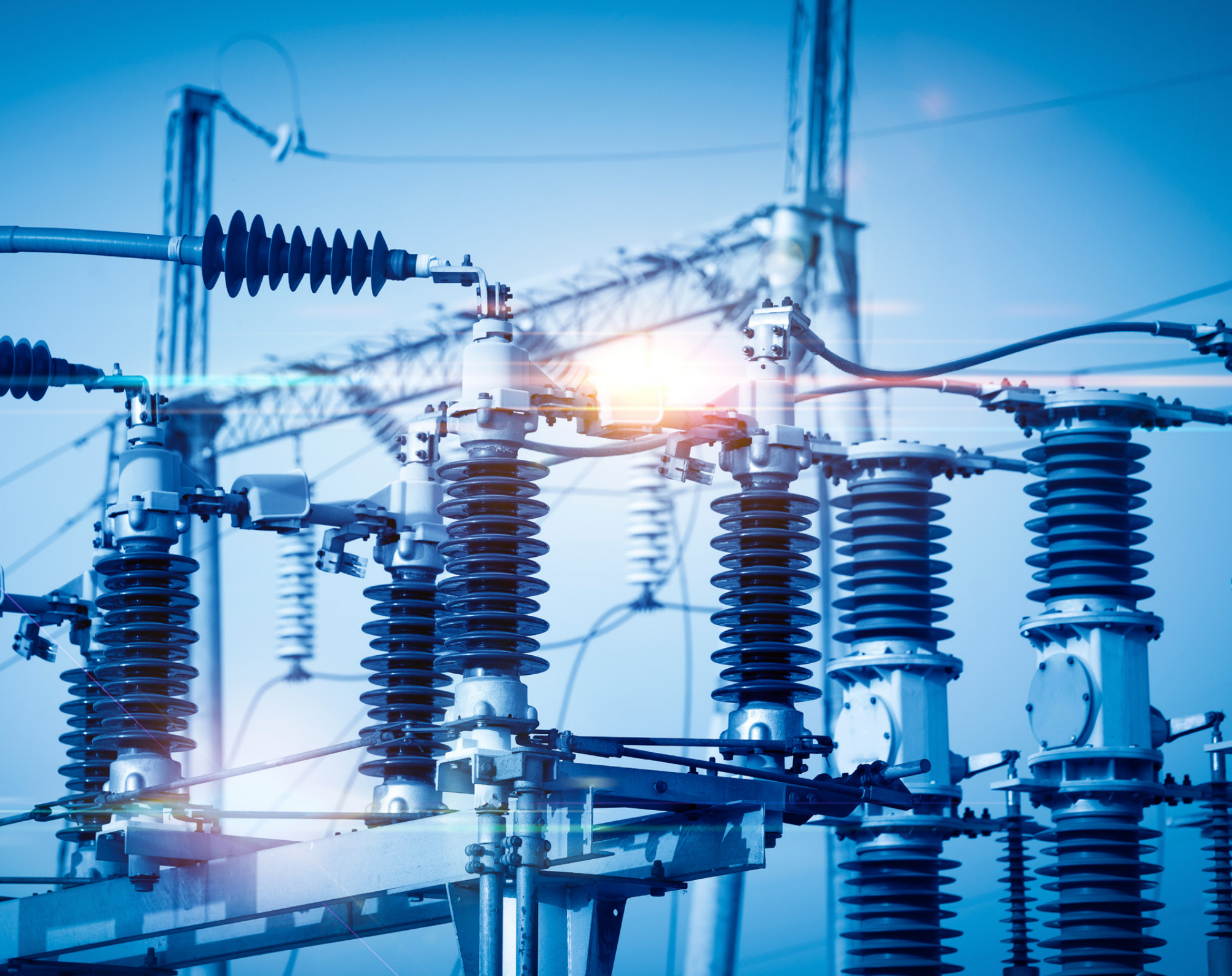
Suomen laadullisen kilpailukyvyn lisäarvo saadaan alueilta ja siksi valtion on tunnistettava omissa sektoripolitiikoissaan erityyppiset alueet ja niiden kehittämistarpeet. Monimuotoisen aluekehittämisen vahvuus on myös tehokas hallinnon tasojen sisäinen ja välinen koordinaatio ja vuorovaikutus. Aluekehitysvastuun siirtyminen valtion ja kunnan ohella myös uusille maakunnille haastaa toimijoiden yhteistyön ja vuorovaikutuksen uudelle tasolle niin alueiden kesken, valtion hallinnon alojen välillä kuin valtion ja maakuntien ja kuntien/kaupunkien välillä. Maakuntien, kaupunkien ja valtion aito kumppanuus korostuu uusien maakuntien Suomessa.

Lähteet

Kavonius Veijo (2014): Aluekehittäminen eilen, tänään ja huomenna. Aluekehittämisen seminaari-esitelmä 26.3.2014. Työ- ja elinkeinoministeriö.

Sippola Matti (2010): Kehitysalueista aluekehittämiseen. Alueiden kehittäminen 31/2010. Työ- ja elinkeinoministeriö.

Vartiainen, Perttu (1998): Suomalaisen aluepolitiikan kehitysvaiheita. Aluekehitysosaston julkaisu 6/1998. Sisäasiainministeriö.

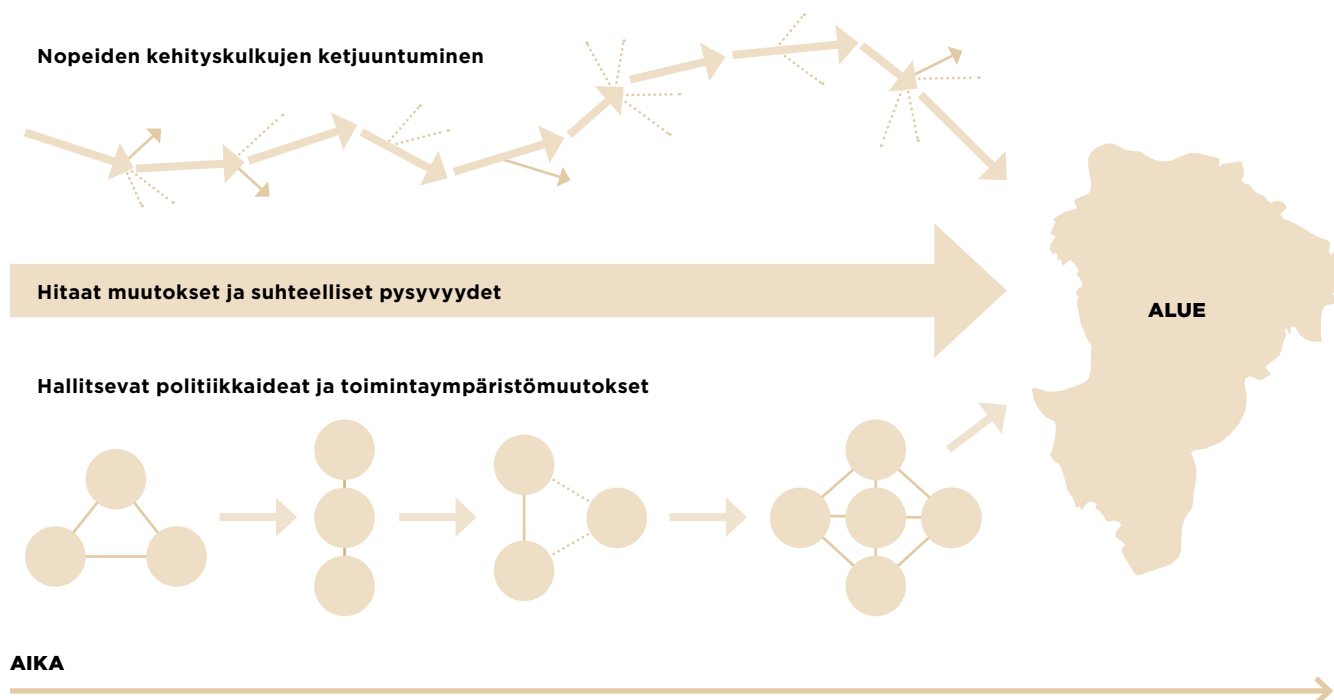
Tulevaisuuden aluekehityksen virtoja ja jännitteitä

Oulun yliopiston maantieteen tutkimusyksikön professori Toni Ahlqvist tarkastelee aluekehityksen tulevaisuuteen vaikuttavia prosesseja kahden metaforan kautta.

Tässä artikkelissa tarkastelen aluekehityksen tulevaisuuteen vaikuttavia prosesseja metaforien virta ja jännite kautta.

Virta liikkeeseen ja dynaamisuuteen viittaavana metaforana kuvaa tässä kahdenlaisia yhteiskunnallisia prosesseja: kohtuullisen nopeasti ilmenevien muutosten ketjuja ja pitkäjänteisten hitaiden kehityskulkujen syvempiä pohjavireitä. Jännite on taas metafora, jolla kuvaan aluekehityksessä alati läsnä olevaa vastakkaisten kehityskulkujen ja poliittisten näkemysten ristiriitaa. Ehdotan, että tulevaisuuden aluekehityksen virtoja ja jännitteitä voi hedelmällisesti tarkastella seuraavien kolmen näkökulman kautta: 1) nopeiden kehityskulkujen ketjuuntuminen, 2) hitaat muutokset ja suhteelliset pysyvyydet sekä 3) hallitsevat politiikkaideat ja toimintaympäristömuutokset (kuva 1).

”Oleellisempaa on tunnistaa teknologisten muutosten aluerakenteeseen kaivertama pitkä virta kuin satunnaisesti ohikulkevien mullistusten ohut noro.”

Kuva 1. Kolme näkökulmaa aluekehityksen tulevaisuuksiin.

Nopeiden kehityskulkujen jatkumo ja ristiriidat

Ensimmäisessä näkökulmassa tavoitteena on tunnistaa ketjuuntumisesta syntyvä virta eli ne kehityskulut, jotka asettuvat aluekehityksen kannalta oleelliseen jatkumoon. Esimerkkeinä tällaisista nopeista kehityskuluista voivat olla

radikaalit nousevat teknologiat, kuten tällä hetkellä runsaasti keskusteltu tekoäly, robotiikka tai synteettinen biologia. Näistä teknologioista käytävä julkinen keskustelu noudattaa tyypillisesti eräänlaista ”hypekäyrää”: kun jokin teknologia pulpahtaa kenties pitkällisen tutkimus- ja kehitystyön seurauksena lopulta julkiseen tietoisuuteen, niin usein

jo välittömässä vanavedessä kauhoo sekalainen joukkio visio-
näärejä kilvan esittämässä kipakkoja tulkintoja siitä miten
juuri tämä teknologia tulee rivakasti mullistamaan yhteis-
kunnan ja käynnistämään luovan tuhon. Joskus näinkin voi
toki tapahtua, mutta useimmiten oleellisempaa on tunnistaa
teknologisten muutosten aluerakenteeseen kaivertama pitkä
virta kuin satunnaisesti ohikulkevien mullistusten ohut noro.
Tämä toisiinsa kytkeytyvien teknologiamuutosten kasautuva
vuo osoittaa lopulta sen, että teknologioiden alueelliset seu-
raamukset ilmenevät useimmiten eri tavoin – huomatta-
vasti monimuotoisemmin ja pitkäpiimäisemmin – kuin miltä
nopeasti nousseen aallon harjalta on saattanut näyttää.

Demonstroin tätä moniulotteisuuden ajatusta seuraavassa
ajankohtaisella robotisaatiota tai automatisaatiota koske-
valla esimerkillä. Tulevaisuuden aluekehityksen näkökul-
masta automatisaatio voi nimittäin synnyttää ristiriitaisia
seuraamuksia. Kehityksessä voi ensinnäkin korostua kes-
kittävä painotus, josta esimerkkinä voivat olla yliopistojen
yhteyteen muodostuvat robotiikkaan erikoistuneet osaamis-
keskukset. Nämä osaamiskeskukset syntyvät siksi, että jois-
sakin yliopistoissa on asianmukaista tutkimus- ja kehitys-
osaamista. Tämän osaamisen ympärille alkaa kasautua toi-
mijoita ja yrityksiä, jotka etsivät synergiaetuja sekä tuottavat
ja käyttävät tämän osaamisen perustalle syntyviä palveluja.
Toinen esimerkki keskittämisestä voi ilmetä palvelurobo-
tiikan kautta, jolloin robotiikkaa sovelletaan ratkaisuna tii-
viissä kaupunkirakenteessa ilmeneviin liikkumisen palvelu-
tarpeisiin. Robotisaatio ei kuitenkaan saa aikaan pelkästään
keskittymistä, vaan sillä on myös alueelliseen hajautumiseen
johtava painotus. Yksi esimerkki hajauttavasta vaikutuksesta
voivat olla omahoidon tukena käytettävät hoivarobotit peri-

feerisillä alueilla. Nämä mahdollistavat monenlaisia nykyi-
siä lähihoitotoimenpiteitä korvaavia etäratkaisuja sosiaali- ja
terveydenhuollon tarpeisiin.

Teknologiakehitys aikaansaa myös alueellisia kehitys-
ristiriitoja. Esimerkkinäni käyttämä robotisaatio aiheut-
taa muutoksia työelämässä, jotka näkyvät samanaikai-
sesti sekä työtehtävien lisääntymisenä että vähentymisenä.
Asiantuntijatyö lisääntyy edellä mainituissa osaamiskes-
kuksissa, koska työtehtävien korvaaminen ja automatisointi
synnyttää uutta asiantuntijatyötä niin teknologian kehittä-
misessä kuin systeemisuunnittelussa. Sen sijaan kun tehdas-
työtä korvataan paikallisesti automatisaatiolla, kehitys voi
aikaansaada työttömyyttä ja siten murtaa historiallista teol-
lista työkulutturia erityisesti perinteisillä tehdaspaikkakun-
nilla.

Hitaat muutokset ja suhteelliset pysyvyyydet

Toinen aluekehityksen tulevaisuuden kannalta olennainen
toimintatapa on tunnistaa hitaita muutoksia ja suhteelli-
sia pysyvyyskäsitteitä. Tarkoitan hitailla muutoksilla kehityskul-
kuja, jotka tapahtuvat useiden vuosien tai vuosikymmenten
aikana, ja jotka toteutuakseen vaativat monien yhteiskun-
nallisten toimintojen samaan suuntaan vievää kehitystä.
Hitautta ja suhteellista pysyvyyttä aluekehitykseen luovat
esimerkiksi aluerakenteelle ominaiset keskittyneet materi-
aaliset rakenteet ja infrastruktuurit. Keskittyneillä raken-
teilla viitataan tässä rakennettuun ympäristöön eli kaupun-
keihin, kyliin ja taajamiin. Infrastruktuureilla viitataan alue-
kehityksen materiaalisia ja immateriaalisia virtoja nivoviin
rakenteisiin eli teihin, rautateihin sekä maahan kaivettui-

hin putkistoihin ja tietoliikennelinjoihin. Nämä kaikki ovat rakenteita, jotka muuttuvat useimmiten jähmeästi ja pitkällä aikavälillä: esimerkiksi teiden ja rautateiden suhteen muutosten tarkastelun aikajänne on kymmeniä vuosia. Samaa voi sanoa asutusrakenteesta: vaikka uusia asuinalueita pystytään tarvittaessa suunnittelemaan ja rakentamaan nopeasti, suuret muutokset asutusrakenteessa ovat enimmäkseen pitkän aikajänteen kehityskulkuja. Suhteelliset pysyvyydet voivat viitata paitsi edellä mainittuihin materiaalsiin rakenteisiin myös symbolisiin rakenteisiin ja alueidentiteettiin liittyviin asioihin.

”Robotisaatio aiheuttaa muutoksia työelämässä, jotka näkyvät samanaikaisesti sekä työtehtävien lisääntymisenä että vähentymisenä.”

Esimerkki tällaisesta symbolisen ja materiaalsen rakenteen suhteellisesta pysyvyydestä on keskustun ja periferioiden suhde, joka on Suomessa jäsentynyt pitkälliseen historialliseen jatkumoon. Havainnollistan tätä seuraavassa professori Matti Klingen (1982) ajatuksella 1800-luvulla muotoutuneesta ”kahdesta Suomesta”, jotka olivat länteen orientoitunut Tukholman-Suomi ja itään orientoitunut Pietarin-Suomi. Tarkasteltaessa esimerkiksi suomalaisen aluekehitystoiminnan ja -lainsäädännön pitkää virtaa tämän kahden Suomen idean voi nähdä toistuvan eri muo-

doissa. Esimerkiksi 1900-luvun alkupuolella suomalaiset maantieteilijät jakoivat Suomen kahtia pohjois- ja itäosien Luonnon-Suomeen ja Kulttuuri-Suomeen. Samankaltainen jako oli nähtävissä vuosina 1966 ja 1970 säädettyjen ensimmäisten kehitysaluelakien tukivyohejaoissa. Myös nämä vyöhykkeet leikkasivat Suomen kahteen oletetusti eri tehokkuusasteilla toimivaan osaan. Viime vuosien aluekehitystarkasteluissa tämä kahden Suomen keskus-periferia -jako on muuntunut mosaiikkisemmiksi kehityskuviksi, joissa alueiden Suomea hahmotellaan esimerkiksi monikeskustisten vyöhykemallien kautta.

Viime vuosien aikana Suomessa on esitetty myös keskittymiskehityksen mahdollista voimistumista ennakoivia alue-malleja, joilla on kuvattu esimerkiksi suomalaisia innovaatiokeskittymiä ja niiden takamaita tai tulevaisuudessa voimakkaasti kärjistyvää kaupunkikehitystä. Näitä tulevaisuudennäkymiä puntaroidessa voikin kysyä, onko taas edessä siirtymä kohti jännitteistä kahta Suomea, jossa kansalaiset asuvat muutamassa kaupunkikeskuksessa ja jossa keskustun ulkopuolinen Suomi pelkistyy vain luonnonresursseja tarjoavaksi takamaaksi.

Politiikkaideat ja toimintaympäristön muutokset

Kolmas aluekehityksen tulevaisuuksia valaiseva tarkastelutapa on seurata hallitsevia politiikkaideoita ja toimintaympäristömuutoksia. Hallitsevilla politiikkaideoilla viittaataan tässä tilan ja ajan suhteen vahvasti ehdollistuneisiin ja runsaasti aikalaieskustelua herättäviin politiikan ”kertomuksiin”, suomalaisina esimerkkeinä digitalisaatio, biotalous, Suomi

arktisen valtion ja uusi kaupunkialuepolitiikka. Kun edellä mainittuja politiikkaideoita analysoi alueellisesta näkökulmasta voi todeta, että näiden neljän politiikkaidean alueellisten vaikutusten spektri on monella tavalla jännitteisessä suhteessa toisiinsa. Digitalisaation alueellisten ulottuvuuksien pohtiminen paljastaa sen, että kyseessä on laaja-alainen talouden toimintatavan ja osaamisrakenteen muutos, joka voi samanaikaisesti johtaa sekä polarisaatioon osaamiskeskittymien ja niiden takamaiden välillä että tasaiseen kehitykseen digitalisaation mahdollistaessa uusia maantieteellisestä sijainnista suhteellisen riippumattomia toiminnan tapoja organisaatioille ja yrityksille. Biotalous taas avaa uudenlaisia näkymiä perifeerisemmille alueille, joilla on huomattavia luonnonresursseja sekä kykyä hyödyntää näitä. Toisaalta biotalouden korkeamman jalostusasteen toiminnassa korostuu keskittymisestä hyötyvä korkeateknologinen osaaminen, jossa esimerkiksi uudet synteettisen biologian menetelmät näyttelevät suurta roolia.

Kolmannella politiikkaidealla, Suomi arktisena valtiona, on taas potentiaalia kääntää aluekehitysajattelua koko lailla päinvastaiseen asentoon kuin miten asioita eteläisen Suomen valtakeskuksista yleensä tavataan tutkailla. Suomella on erityislaatuista osaamista arktiseen ympäristöön sopivista toimintatavoista niin teknologioiden kuin matkailunkin saralla. Neljäs idea korostaa EU:n aluekehitysajattelusta Suomeen rantautunutta kaupunkieihin keskittyvää aluepolitiikkaa ja myös suomalaisessa aluekehityskeskustelussa korostuvaa kaupunkipainotusta. Vaikka tämän kehityskulun voi todentaa väestö- ja muuttotilastoista, erityisesti aihetta käsittelevä mediapyöritys uhkaa tällä hetkellä nostaa tämän poliittisesti

latautuneen kehityskulun jo itseään toteuttavan ennusteen asteelle. Aluekehityksen perspektiivistä näiden neljän politiikkaidean yhteisvaikutukset asettuvat jännitteiseen ja toisensa suhteen ristiin vetävään asentoon. Tätä politiikkaideoiden jännitteistä ristivaikutusta tutkitaan parhaillaan Oulun yliopiston maantieteen tutkimusyksikössä.

Artikkelin kirjoitti Oulun yliopiston maantieteen tutkimusyksikön professori Toni Ahlqvist.

Lähteet

Klinge, Matti (1982): Kaksi Suomea. Otava, Keuruu.

Onko osaamistalous haaste alueelliselle oikeudenmukaisuudelle?

Sami Moisio pohtii, onko nykyinen kansallinen selviytymisstrategiamme eli innovaatiovetoinen osaamistalous haaste aluepolitiikkamme suurelle linjalle. Vahva yliopistoverkko on aluepolitiikan suuri menestystarina.

Helsingin yliopiston aluesuunnittelun ja -politiikan professori Sami Moisioon mukaan havainto alueiden välisistä sosiaalisista ja taloudellisista eroista 1960-luvun alussa oli alkusysäys suomalaiselle aluekehittämismiselle.

– 1960-luvun alusta lähteneessä suomalaisessa aluekehittämisessä on puhuttu alueellisista eroista ja kehityseroista, siitä mikä määrittää kehittyneyttä ja vähemmän kehittyneyttä aluetta ja miten alikehittyneisyyttä voidaan mitata. Tätä voidaan pitää suomalaisen aluekehittämisen suurena kertomuksena.

Tätä muutosta edelsi 1950-luvulla perustettu Valtakunnansuunnittelutoimisto, jonka pyrkimyksenä oli hyödyntää koko valtakunnan potentiaali Suomen hyvinvoinnin edistämiseksi. Aluepoliittisena suunnittelualueena nähtiin ensi kertaa koko valtio.

Menestykset: kehityserojen tasoittaminen ja yliopistot

Aluekehittämisen menestystarinoita on useita, joista Moisio nimeää kaksi: alueellisten kehityserojen tasoittamisen ja yliopistoverkon rakentamisen pääomaköyhään valtioon.

– 1960-luvulla silloisen maalaisliiton ja sosialidemokratien välille muodostui saumaton linkki, jossa aluekehittäminen käynnistyi ja jossa lainsäädännön kautta määriteltiin ja institutionalisoitiin alueelliset kehityserot. Vähemmän kehittyneet alueet määriteltiin tieteellisen tarkasti ja niille ohjattiin varoja. Ajatuksena oli tasoittaa alueellisia eroja. Tätä voi pitää menestystarinana, sillä tultaessa 1980-luvulle, aluekehittyneisyserot olivat maassamme pienimmillään.

Suomen hyvinvointivaltion rakennusprosessiin oleellisesti kuulunut alueellisten kehityserojen umpeen kurominen tapahtui tilanteessa, jossa talouskasvu oli Suomessa monena peräkkäisenä vuonna noin 5 prosenttia ja ikärakenne suotuista talouskasvun kannalta.

”Mitä enemmän kansallisen selviämisen tarina nojaa tähän niin sanottuun globaaliin osaamistalouteen, sitä voimakkaammin Suomessa tullaan vaatimaan voimakkaampaa suurkaupunkipolitiikkaa.”

Toinen tärkeä menestystarina on yliopistoverkon luominen. Moision mukaan Suomessa rakennettiin laaja korkeakouluverkosto vähin varoin 1950-luvun lopulta alkaen. Jos näin ei olisi menetelty, hänen mukaan meillä ei olisi ollut 1990-luvulla tai viimeisen viidentoista vuoden aikana mahdollisuutta liittää Suomen eri alueita tietointensiivisen talouden kehityskulkuun. Moision mukaan maamme aluekehitys olisi ilman korkeakouluverkkoa polarisoitunut nykyistä voimakkaammin.

Osaamistalous kansallisen selviytymisen strategiana

Suomessa on viimeiset parikymmentä vuotta kehitelty uutta kansallista selviytymisen strategiaa globaalin talouden maailmassa, osaamistaloutta. Tietointensiivisen talouden kehittämispolitiikkaan liittyy voimakas ajatus siitä, että menestyminen globaalitaloudessa edellyttää paikallisen vuorovaikutuksen lisäämistä ja kansainvälistä verkottumista eli kytkeytymistä eräänlaisiin globaaleihin verkostoihin. Juuri tästä syystä suurimpien kaupunkien roolia kansallisen menestyksen keskeistekijöinä korostetaan aikaisempaa voimakkaammin erilaisessa asiantuntijapuheessa ja poliittisessa ajattelussa.

Moisio on viimeiset vuodet pohtinut osaamistalouden ja innovaatioajattelun rantautumisen vaikutuksia aluekehitykseen.

– Mitä enemmän kansallisen selviämisen tarina nojaa tähän niin sanottuun globaaliin osaamistalouteen, sitä voimakkaammin Suomessa tullaan vaatimaan voimakkaampaa suurkaupunkipolitiikkaa. Tämän myötä myös vaatimukset, että suomalaiset kaupungit voisivat ”vapautua” valtion ikeestä, vahvistuvat, toteaa Moisio.

Näillä ”vapautusvaatimuksilla” Moisio viittaa keskusteluihin, joissa ajatellaan markkinoiden määräävän puhtaasti alueelliset kehityskulut ja korostetaan yritysten vaikuttavan työllistymiseen eniten. Hän on seurannut mielenkiinnolla avauksia, joissa kaupungit pyrkivät ikään kuin erkaantumaan valtiosta ja kiinnittymään aikaisempaa selkeämmin kansainvälisiin kaupunkiverkostoihin.

On kuitenkin huomattava, että paikkojen ja alueiden kilpailuetuja tuotetaan poliittisessa toiminnassa. Esimerkkinä tästä ovat yliopistokaupungit, jotka yliopistoverkoston rakentamisesta hyötynään pärjäävät edelleen monilla mitareilla parhaiten. Yliopistoverkostot on luotu julkisten kehityspanosten myötä. Tässä mielessä julkisen sektorin merkitys on tärkeä. Julkisten investointien perässä seuraavat myös yksityiset investoinnit.

– Aluekehittämisen kannalta on motivoivaa, kun pitkän ajan kuluessa kehitetään alueita, päätökset ketjuuntuvat, ja synnyttävät alueille kilpailuetuja. Tällä on suuri merkitys siihen miten valtion aluerakenne kehittyy ja muuntautuu.

Osaamistalouden haaste periferialle

– Jos nyt käynnissä oleva kehitys jatkuu tai entisestään voimistuu, Suomeen syntyy uudenlainen ydin-periferia-asetelma. Se poikkeaa aikaisemmasta, koko valtakuntaa kehittävästä ja alueellista oikeudenmukaisuutta korostavista painotuksista. Mitä tiukemmin pyritään liittymään kansainvälisen huippuosaamisen verkostoihin, sitä vaikeampaa pienten ja keskisuurten keskusten on pysyä kelkassa, Moisio sanoo.

Kehityksen seurauksena kaupunkien ja kaupunkiseutujen välinen kilpailu todennäköisesti kovenee. Väestöään ja julkisia investointeja menettävät alueet tulevat olemaan kasvavissa vaikeuksissa.

Moisio muistuttaa, että alikehityksen kierre saadaan aikaiseksi helposti siten, että alueille luodaan julkisten investointien tyhjiö. Tämä on hänen mukaansa periaatteessa helppo toteuttaa: vedetään alueelta pois esimerkiksi koulutusinvestoinnit.

Uuden keksiminen tarpeen

Suomen alueellisen kehittämispolitiikan pitkä kaari on perustunut voimakkaisiin ideoihin kuten keskus- ja vaikutusalue teoriaan, kansallisen kaupunkiverkon malliin ja erilaisiin maaseudun kehittämiskonsepteihin. Sami Moisio mukaan uusien ideoiden räätälöinti voi olla aluekehittämisessä jälleen tarpeen.

– Suuri kysymys juuri nyt on se, miten kykenemme samaan aikaan huolehtimaan sosiaalis-alueellisesta oikeudenmukaisuudesta sekä talouden kasvun edellytysten luomisesta. Juuri tämä on osaamistalouden haaste aluekehittämiselle. Kysymys on oleellinen, jos haluamme jatkaa kehittämistä yhtenäisvaltion puitteissa. Jos taas emme halua jatkaa tällä tiellä, haasteet ja kysymykset ovat luonnollisesti erilaisia, Moisio toteaa.

Professori Moisiota haastattelivat

Mikko Myller ja Heli Ponto.

Hommelit haastavat himmelit: järjestelmästä vuorovaikutukseen

Pasi Mäenpään ja Maija Faehnlén mukaan käyttäjälähtöisyydestä on suunnattava kohti laajempaa ihmislähtöisyyttä siten, että kansalaisia kohdellaan aktiivisina ja kyvykkäinä toimijoina eikä pelkkinä palvelujen vastaanottajina.

Maakuntauudistusta voi pitää Suomen hyvinvointivaltioprojektin jatkeena. Julkishallinto nähdään palveluntarjoajana ja kansalaiset niiden universaaleina kuluttajina, joiden alueellinen tasaveroisuus halutaan turvata. Hallinto oikeutetaan demokraattisesti maakuntavaaleilla sekä vaikuttamis- ja osallistumismenettelyillä. Uudistuksella trimmataan hallintojärjestelmää toteutamaan tehokkaammin tehtäviään leveämmillä hartioilla ja modernimmin menetelmin. Järjestelmä kehittää itseään.

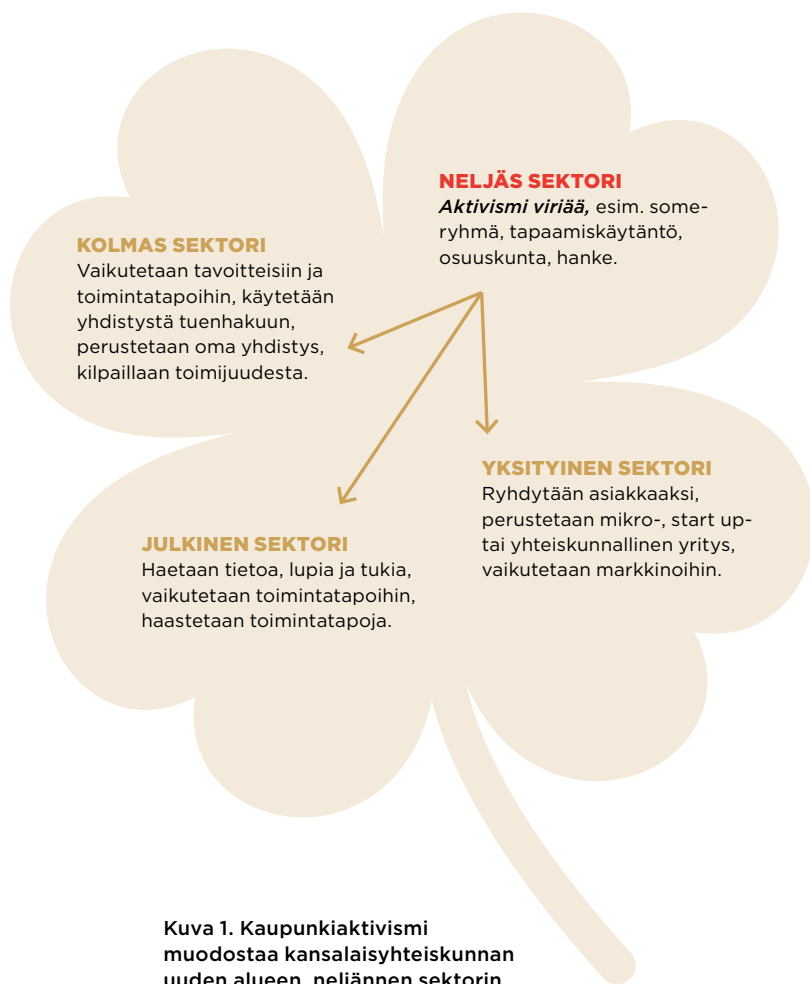
Neljäs sektori ja tekemisen demokratia

Samaan aikaan toisaalla: kansalaiset perustavat kaupungin-osaliikkeitä, ruokaverkostoja ja kierrätysalustoja. He joukkorahoittavat mieleisiään hankkeita, kohentavat lähiympäristöään oma-aloitteisesti, ratkovat ilmasto-ongelmaa paikallisesti, valvovat lähijokiensa ja -purojensa puhtautta sekä työstävät omia kaupunkisuunnitelmia, esimerkiksi.

”Maakuntauudistuksella on iso ajoitusriski, sillä uusi hallintomalli syntyy muutoksen kynnyksellä.”

Kansalaisten omaehtoinen, itseorganisoituva ja tee-se-itse-henkinen aloitteellisuus kasvaa, kun digitalisaatio ja internet mahdollisuuksineen ruokkivat halua muuttaa maailmaa suoraan ohi hallinnon organisaatiomallin, oli se sitten matriisi tai linja, projekti tai himmeli. Se sama sosiaalinen media, jota parjataan demokratiaa syövästä kuplista ja vihapuheesta, luo edustukselliselle järjestelmälle rinnakkaista tekemisen demokratiaa.

Kutsumme järjestöjen muodostaman kolmannen sektorin ulkopuolella nousevaa uutta kansalaisyhteiskunnan aluetta neljänneksi sektoriksi. Se vaikuttaa muihin sektoreihin haas-

Kuva 1. Kaupunkiaktivismi muodostaa kansalaisyhteiskunnan uuden alueen, neljännen sektorin.

tamalla niiden toimintatapoja. Kolmannelle sektorille se esittää ketterämmän, kevyemmän ja suuremman tavan toimia oman alueen tai asian hyväksi. Se luo yritysten kanssa kilpailevia jakamis- ja vertaistalouden muotoja. Julkisivallan tontille neljäs sektori tulee monella tavalla. (Mäenpää & Faehnle 2016.)

Tärkeimmäksi kysymykseksi nousee se, miten hallinto oppii pelaamaan neljännen sektorin kanssa samaan maaliin, oli kyse paikallisista innovaatioista, ekologisesti kestävästä hankkeista tai osallisuuden ja yhteisöllisyyden edistämisestä.

Organisaatio vs. itseorganisoiduminen

On syytä olettaa, että nouseva neljäs sektori ei edusta ohimenevää ilmiötä vaan on osa maailmanlaajuisia yhteiskunnallista murrosta, jossa digitalisaatio vapauttaa maailmanhistorian koulutetuimman, kyvykkäimmän ja tiedostavimman väestön verkostoitumaan ja toimimaan perinteisten instituutioiden ulkopuolella (ks. Sauri 2017; Syväjärvi & Kivivirta 2017).

Maakuntauudistuksella on iso ajoitusriski, sillä uusi hallintomalli syntyy muutoksen kynnyksellä. Yhteiskunta, jota sen pitäisi hallita, on juuri organisoimassa itseään uudelleen joksikin, mikä edellyttää uudenlaista hallinnoinnin, ei hallintorakenteen mallia.

Miten hallinnoida toimivasti pop-up-tyyppistä, siellä täällä kukkivaa neljättä sektoria, joka luo uusia toimijuuksia, murtaa instituutioiden rajoja ja muokkaa maailmaa itse? Kaupunkien hallintaa koskevassa tutkimuksessa tarjolla on yhteishallinnan (co-governance) käsite (Horelli 2013.) Sillä tarkoitetaan asetelmaa, jossa hallinto jakaa muodollista pää-

tösvaltaansa yhteisöjen kanssa. Kumppanuuden käsitteestä lähtevä määrittely puolestaan korostaa osapuolten välisiä sopimuksia (ks. esim. Kuronen 2011).

Neljännän sektorin suhteen päätösvallan jakaminen tai yhteistyön sopimusperustaisuus eivät kuitenkaan kuvaa asetelmaa hyvin, koska sen toimijat eivät yleensä hae valtaa hallinnon toiminnoissa tai muodosta varsinaista sopimusosapuolta.

Askelmat hybridihallinnointiin

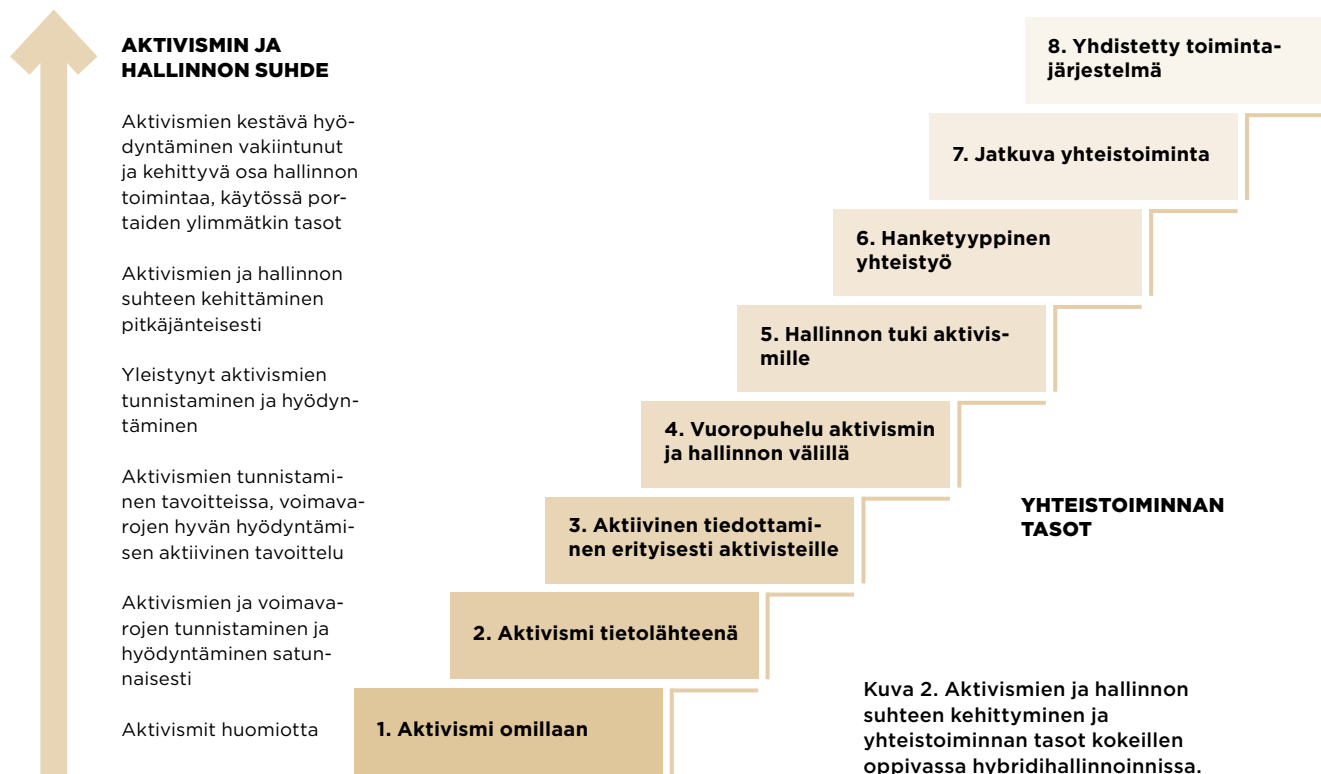
Ehdotamme tilalle yhdistelmä- eli hybridihallinnoinnin näkökulmaa. Hybridihallinnointi merkitsee huomion siirtämistä järjestelmästä, päätösvallasta ja sopimuksista vuorovaikutusprosesseihin. Hybridihallinnointi tarkoittaa hallinnon toimia arvoiltaan sekä toimintalogiikoiltaan erilaisten ja keskenään yhteismitattomien toimijoiden, toimintatapojen ja -prosessien yhdistämiseksi. Siinä julkishallinto osallistuu yhteiskunnan itseorganisoituviin prosesseihin tapauskohtaisesti

- tunnustamalla neljännen sektorin omaksi toimijaryhmäkseen, jonka toimintatapoihin hallinto yhdistää omaa toimintaansa yhteistyössä kokeillen ja oppien
- tunnistamalla ja tukemalla neljännen sektorin toimintamalleja
- kehittämällä, levittämällä, skaalaamalla ja soveltamalla niitä muualla
- koordinoimalla niitä keskenään ja integroimalla niitä hallintoon
- soveltamalla kokeiluja ja jatkuvaa oppimista.

Kokeilevan toiminnan myötä hallinnolle syntyy kehittyvä kokonaisu hybridihallinnoinnin toimintavalmiuksia. Hybridihallinnoinnin myötä neljännen sektorin toimijat säilyttävät identiteettinsä ja toimintatapansa sekä niihin sisältyvän kommunikatiivisen dynamiikan, jolla ne rekrytoivat resursseja, kanavoivat pyrkimyksiä ja jalostavat ideoita. Hybridihallinnoinnin ydin on siinä, miten julkisvalta ei keskity hallinnoimaan kansalaisyhteiskuntaa edustuksellisen demokratian kautta vaan kunnioittaa kansalaistoimintaa demokratian toisena muotona. (Mäenpää & Faehnle 2017.)

”Digitalisaatio vapauttaa maailman historian koulutetuimman, kyvykkäimmän ja tiedostavimman väestön verkostoitumaan ja toimimaan perinteisten instituutioiden ulkopuolella.”

Kehittyneimmilläänkin hybridihallinnoinnin on oltava sillä tavoin huokoista, että hallinto valitsee tapauskohtaisesti soveltamansa otteen. Esimerkiksi vahvasti ideologisten toimijoiden suhteen on syytä arvioida, kannattaako pitäytyä vain sallivuuden ilmapiirin luomisessa. Yhteisöllisiä hankkeita, kuten paikallistapahtumia taas on järkevää integroida

hallinnon omiin osallistamisen ja koheesion kehittämisen toimiin. Sama koskee maankäytön lakisääteisiä osallistamistoimia suhteessa ”varjokaavoihin” ja muihin vaihtoehtosuunnitelmiin. Kehittyvän jakamistalouden ja digiaktivismin kuten ”haktivismin” suhteen hallinnon kannattaneen asennoitua enemmän oppilaaksi kuin opettajaksi.

Ratkaisuja maakunnille

Tänä päivänä julkinen hallinto on parhaimmillaan jo oppinut kohtelevaan kansalaisia hallintotoimien kohteen sijaan palveltavina asiakkaina käyttäjälähtöisyyden periaatteen mukaan. Tulevaisuudessa julkisvallan demokraattiseksi

oikeutukseksi ei riitä se, että kansalaisia palvellaan ja osallistetaan hallinnon toimiin, vaan päinvastoin hallinnon tulee omaksua tapoja osallistua rakentavasti kansalaisverkostojen toimintaan.

Käyttäjälähtöisyydestä on samalla suunnattava kohti laajempaa ihmislähtöisyyttä siten, että kansalaisia kohdellaan aktiivisina ja kyvykkäinä toimijoina eikä pelkinä palvelujen vastaanottajina. Käyttäjälähtöisyys merkitsee sen tarkastelemista, miten käyttäjä on vuorovaikutuksessa palvelun kanssa. Itseorganisoituvan kansalaisyhteiskunnan tilanteessa huomio kannattaa kohdistaa avarammin ihmisten mahdollisuuksiin ymmärtää palvelun käytön yhteyksiä muihin ihmisiin ja yhteisön kehitykseen ja ennen kaikkea mahdollisuuksiin muovata tätä kehitystä itse käyttäjää moninaisemmissa rooleissa.

Hallinnon tulee oppia tukemaan innovaatioita siellä missä niitä sattuu syntyään eikä siellä missä niitä nimenomaisesti synnytetään, edistämään jakamistalouden hyviä toimintamalleja huonojen sijaan, ja jopa elämään rinnakkain vaihtoehdoisen valuutan, vaihtoehtoisen verotuksen ja vaihtoehtoisen demokratian kanssa.

Hallinnon on opittava kommonoimaan eli yhteistämään omia resurssejaan sekä lukemaan sääntökirjaansa sormien läpi katsoen ja pysymään poissa silloin kun se on parasta. Miten maakuntahallinto ja tulevaisuuden aluekehittäminen taipuvat kaikkeen tähän?

Tässä muutama esikuva huomenlahjaksi maakunnille. Sysmä ottaa käyttöön Bristolin punnan tapaisen paikallisvaluutan, jolla edistetään paikallisten palvelujen kysyntää. Mikä maakunta loisi oman rinnakkaisvaluutan, joka

lisäisi rahan määrää ja siten asukkaiden ostovoimaa, tasaisi taloustaantumien ongelmia ja nostattaisi maakuntahenkeä? Lappeenranta panee autonsa edullisesti vuokralle virka-ajan ulkopuolella. Miten maakuntahallinto rakennetaan jo alusta pitäen kokonaisresurssiviisaaksi jakamistalouden keinoin?

”Digitalisaatio ja internet mahdollisuuksineen ruokkivat halua muuttaa maailmaa suoraan ohi hallinnon organisaatiomallin.”

Mäntsälän kunta ylläpitää Facebook-ryhmää kimppakyydeille. Miten maakunta voisi integroida kansalaisten kyydinvaihtoa omiin palvelumalleihinsa? Evira päätti sallia suositukseksi nousseen Ravintolapäivän muuttamalla ohjeistustaan. Miten rakentaa maakuntahallintoon salliva, kannustava ja mukautuva toimintakulttuuri?

Maakuntauudistus on kuntauudistus

Vai voivatko maakunnat edes tavoitella hybridihallinnointia ja sen mukaisia ratkaisuja? Uuden hallintojärjestelmätason perustaminen vie voimavarat, ja maakunnat näyttävät kehkeytyvän enemmän valtionhallinnon jatkeiksi ylhäältä alas kuin paikallista kehittämistä kokoaviksi hallintotoimijoiksi ylhäältä alas. Katse kääntyy takaisin kuntiin.

Kainuun hallintokokeilua tutkineen Anni Jäntin (2017, 64) mukaan Kainuun kunnissa ”ymmärrys yhteisöjen ja omaehtoisen toiminnan merkityksestä osana ihmisten hyvinvointia on kasvanut, ja yhteisöjen tukemisesta on tullut tärkeä osa kuntien hyvinvointitoimintaa”. Samaan uskoo Pekka Sauri (2017, 68): ”Kun sote-palvelut siirtyvät kunnilta laajemmille maantieteellisille alueille, kunnille avautuu mahdollisuus muuttua 1900-luvun mittaan rakentuneesta palvelukoneesta asukkaidensa yhteisöksi ja asukkaiden potentiaalin realisoijaksi.”

Maakuntaudistuksen myötä kunnat vapautuvat merkittävistä osasta tehtäviään sekä palvelutuotannossa että paikallisessa kehittämisessä. Silloin kuntien ykköstehtäväksi nousee koulutus, jota voitaisiin tulevaisuudessa lähestyä nykyistä laajemmin paikallisena sivistystyönä ja laajennettuna oppimisympäristönä. Samaan aikaan kuntatason poliittisessa julkisuudessa syntyy aivan uutta ilmatilaa havaita paikallista toimeliaisuutta, keskustella sen mahdollisuuksista ja ryhtyä yhteistyöhön erilaisten toimijoiden kanssa avoimen innovaation ja yhteisöllisen oppimisen periaatteilla.

Voisimme käynnistää aluekehittämisen seuraavat sata vuotta muovaamalla kunnista peruspalvelutuottajien sijasta kokeiluyhteisöjä, jakamistalouskeskuksia, yhteiskäyttöalustoja, vertaispalvelukoordinaattoreita, kommonointiprosesseja ja demokratiahautomaita. Maakuntiin siirrettyjen elinkeino- ja työllisyyspalvelujen tehtäväksi tulisi koordinoida näistä profiloivaa aluekehittämistä ja mallintaa parhaat toimintamuodot valtakunnalliseen käyttöön.

Artikkelin kirjoittivat Pasi Mäenpää ja Maija Faehnle. Mäenpää on kaupunkisosiologian dosentti Helsingin yliopiston sosiaalitieteiden laitoksella. Faehnle toimii erikois-tutkijana Suomen ympäristökeskuksessa ja vuorovaikutusvastaavana Suomen ympäristökeskuksen ja Tampereen yliopiston hankkeissa.

Lähteet

Horelli, Liisa (toim.) 2013: New Approaches to Urban Planning - Insights from Participatory Communities. Department of Real Estate, Planning and Geoinformatics. Aalto University publication series SCIENCE+TECHNOLOGY, 10/2013.

Jäntti, Anni (2017): Mihin kuntaa tarvitaan tulevaisuudessa? - Kunta elämisen edellytyksiä luovana itsehallinnollisena paikallisyhteisönä. Teoksessa Tulevaisuuden kunta. Nyholm, Inga, Haveri, Arto, Majoinen, Kaija & Pekola-Sjöblom, Marianne (toim.). Helsinki: Suomen Kuntaliitto, Tampereen yliopisto ja valtiovaraministeriö.

Kuronen, Matti (2011): The Role Partnerships in Sustainable Urban Residential Development. Aalto University Publication Series, Doctoral Dissertations 63/2011.

Mäenpää, Pasi & Maija Faehnle (2016): Kaupunkiaktivismi voimavarana. Kvartti 3/2016. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.

Mäenpää, Pasi & Maija Faehnle (2017): Kaupunkiaktivismi: ratkaisuja itseorganisoituvan kaupunkiyhteisön hallintaan. Kvartti 2/2017. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.

Syväjärvi, Antti & Kivivirta, Ville (2017): Tulevaisuuden kunta ja digitalisaatio - kohti digikuntaa ja digikuntalaista. Teoksessa Tulevaisuuden kunta.

Suomi on alueidensa summa

Lähtökohdat ja tarpeet ovat erilaiset eri puolilla Suomea. Siksi myös aluekehittäminen on erilaista maan eri osissa.

Seuraavassa kuvataan aluekehittämisen päälinjoja neljällä suuralueella – joista kullakin on omat erityispiirteensä, vahvuutensa ja haasteensa. Niiden pohjalta ovat myös syntyneet alueiden ja niihin kuuluvien maakuntien omat kehittämisen menestystarinat.

1. Etelä-Suomi
2. Länsi-Suomi
3. Itä-Suomi
4. Pohjois-Suomi

Suomi on alueidensa summa

Etelä-Suomi

1. Etelä-Suomi

Erikoistuneella osaamisella maailmalle

Pärjääminen globaalissa kaupungistumiskehityksessä on ratkaiseva tekijä koko Suomelle. Siinä Etelä-Suomi on tärkeässä asemassa, sillä se on Suomen väestöllinen, taloudellinen ja hallinnollinen keskittymä sekä kulttuurisesti vahvaa aluetta. Väestön korkea koulutusaste, työmarkkinoiden tiheys, saavutettavuus ja kaupunkimaisuus luovat hyvän pohjan tietointensiiviselle taloudelle. Alueen tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminta ovat keskeisiä koko maan kansainväliselle menestykselle. Esimerkiksi yksin Uudellemaalle sijoittui vuonna 2015 Tilastokeskuksen mukaan lähes puolet (45,8 %) koko maan tutkimus- ja kehittämistoiminnan henkilöstöstä. Myös aluekehittämisrahoituksella on Etelä-Suomessa suuri merkitys – muun muassa t&k&i-toimintojen ja kestävä kehityksen edistämisessä.

Erilaiset alueet, erilaiset aluekehittämistavoitteet

Etelä-Suomessa on monenlaisia alueita, joilla kullakin on omia aluekehitystavoitteitaan. Samalla kun kaupungistuneilla alueilla on havaittavissa sisäistä eriarvoistumiskehitystä, kohtaavat harvemmin asutut reuna-alueet heikomasta saavutettavuudesta aiheutuvia ongelmia. Alueelliset

aluekehittämistavoitteet liittyvät esiin nousseisiin ongelmiin, ja esimerkiksi sosiaalista koheesiota edistävät hankkeet ovat onnistuneet hillitsemään kaupunginosien välistä eriarvoistumista. Reuna-alueiden saavutettavuutta on parannettu digitalisaatiohankkeiden turvin. Suhteellisin pienillä resursseilla on pystytty onnistuneesti vastaamaan erilaisiin tarpeisiin.

Kiertotalous ja luova osaaminen menestyksen avaimina

Aluekehittämisellä on menestyksekkäästi tuettu Etelä-Suomen temaattisten osaamiskeskittymien kasvua. Suomi panostaa resurssiviisauteen osana kiertotaloutta, jossa se pyrkii olemaan edelläkävijä. Etelä-Suomessa aluekehittämisen kärkiin ovat lukeutuneet resurssitehokkaat ja vähähiiliset ratkaisut. Onnistuneita hankkeita on toteutettu muun muassa ympäristötekniikan, uusiutuvan energian ja nanotekniikan alalla sekä biomassojen hyödyntämisessä. Toimenpiteillä on muun muassa edistetty teollisuuden älykkäiden prosessien käyttöönottoa sekä sivuvirtojen hyödyntämistä resurssitehokkaasti. Uudella teknologialla on voitu konkreettisesti parantaa vesistöjen tilaa ja elinympäristön

laatua. Aluekehitysrahoituksella on edistetty laaja-alaisesti myös ympäristötietoisuutta, mikä on vaikuttanut Etelä-Suomen edelläkävijyyteen kiertotalouden saralla.

”Etelä-Suomessa aluekehittämisen kärkiin ovat lukeutuneet resurssitehokkaat ja vähähiiliset ratkaisut.”

Aluekehittämisen varoin on edistetty niin ikään luovien alojen kasvua. Perinteisempien luovien alojen kasvun edellytyksiä on luotu kulttuuriympäristöjen kehitystyön ympärille. Kaupunkeihin on osin aluekehitysrahoituksella synnytetty luovia tiloja, joiden tavoitteena on verkostoitumismahdollisuuksien lisäksi raivata tilaa kulttuurille ja taiteelle, joilla on oma roolinsa yhteiskunnallisessa hyvinvoinnissa. Pelialan toimintaa on kehitetty luomalla testi- ja kehitysympäristöjä sekä lisätty kansainvälistä näkyvyyttä.

Kaupungit matkalla kohti uutta aikaa

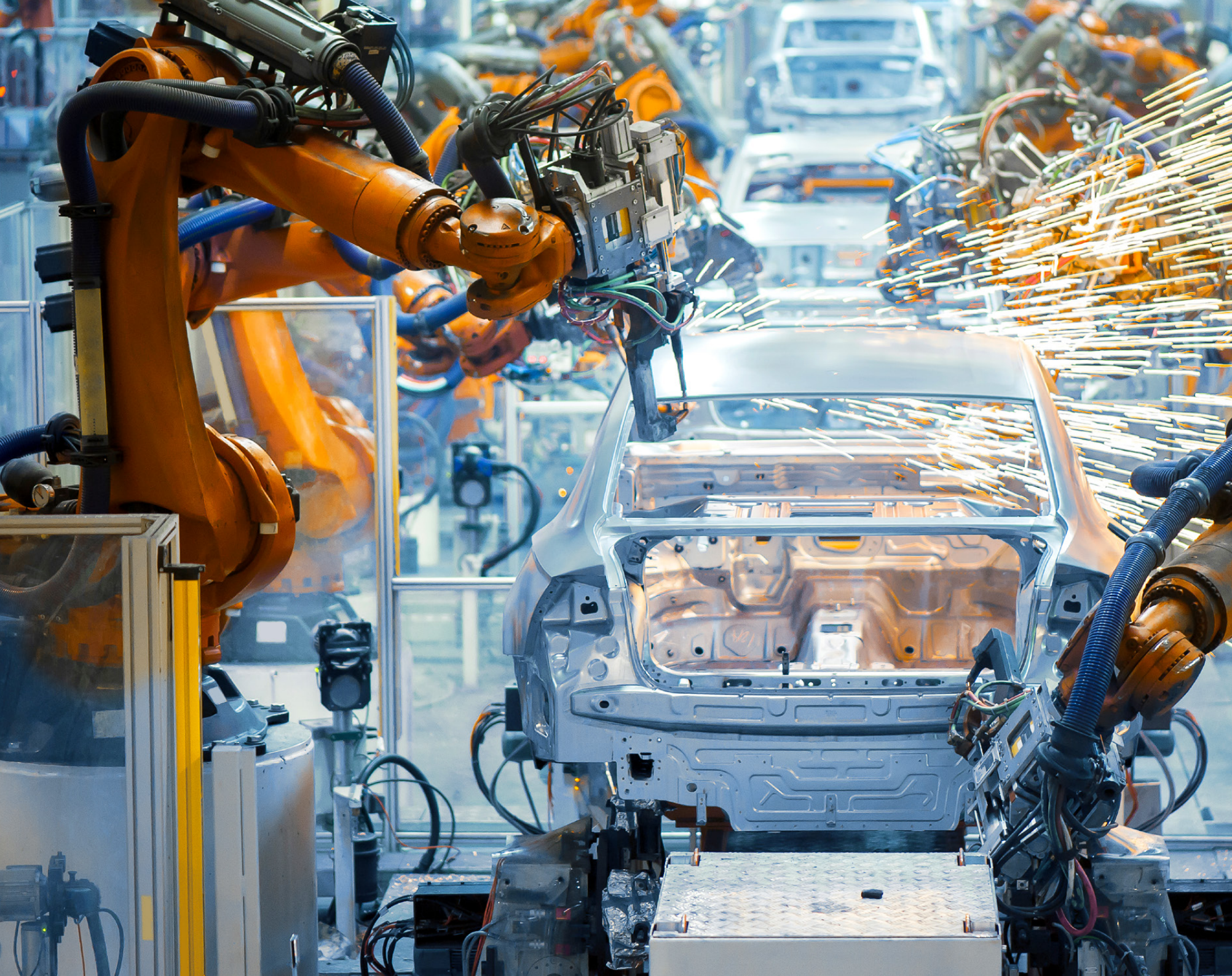
Kaupunkikehittäminen on keskeisessä roolissa Etelä-Suomen menestyksessä. Alue onkin edelläkävijä asumisen, liikenteen ja viihtyisän ympäristön kehittämisessä. Nykyaikaisten ja ilmastomuutoksen huomioon ottavien toimintamallien avulla päästään kohti ilmastokestävämpää kaupunkia. Tavoitteen saavuttamista edistetään uusilla rakentamiskäytöksillä, innovatiivisilla kokeiluilla ja uusilla liikkumisen ratkaisuilla. Hankkeissa on muun muassa edis-

tetty viheralueiden merkitystä hiilinieluinä ja hulevesien luonnonmukaisen hallinnan ja käsittelyn tärkeyttä.

Onnistunut kaupunkikehittäminen edellyttää myös kansalaisten aktiivista osallistamista toimintaan. Hankkeissa on luotu mahdollisuuksia laaja-alaiseen osallistumiseen innovaatioympäristöjen, -alustojen sekä living labien kautta.

Kasvukäytävistä elinvoimaa Etelä-Suomeen

Etelä-Suomen aluekehittämisessä digitaaliset ja fyysiset yhteydet ovat merkittävässä asemassa. Valtaväyliä mukaillevien kehityskäytävien edistäminen on tässä keskeisessä roolissa. Aluekehityksen varoin onkin vauhditettu Helsinki-Tampere-Turku-kasvukolmion ja Helsingistä Tampereen kautta Seinäjoelle suuntautuvan Suomen kasvukäytävän kehitystä. Toisaalta myös horisontaalisemman ja rajan yli itään ulottuvan Pohjoisen kasvuyöhykkeen kilpailukyvyyn kehittäminen, kansainvälisen tunnettuuden lisääminen ja sujuvien kansainvälisten kuljetusketjujen edistäminen ovat olleet aluekehittämisessä tavoitteina. Kehittämällä sekä kasvukäytäviä että logistiikkakeskusjärjestelmiä on onnistuneesti parannettu tehokkuutta, tuottavuutta ja saavutettavuutta.

Suomi on alueidensa summa

Länsi-Suomi

2. Länsi-Suomi

Digitalisaatio teollisuuden uudistajana

Itämeri huuhtoo Länsi-Suomen pitkiä rannikoita. Myös sisämaan aavat lakeudet peltoineen, joet ja järvet sekä Suomenselästä itään myös metsät leimaavat Länsi-Suomen maisemaa. Vielä nykypäivänäkin meri ja metsä sekä niihin liittyvä osaaminen tuovat leivän monen länsisuomalaisen pöytään.

Logistisesti Suomen kasvukäytävä pääliikenneväylien ympärillä linkittää Länsi-Suomen sekä etelään että pohjoiseen. Rautatiet ja maantiet yhdistävät alueen kaupunkeja tehokkaasti. Länsirannikolta myös yhteydet Pohjanlahden yli Ruotsiin toimivat ja integraatio länteen onkin tärkeä osa länsisuomalaista tarinaa.

Yrittäjyys osana identiteettiä

Yrittäjyydellä ja itsensä työllistämisellä on vankka rooli länsisuomalaisessa identiteetissä. Työllisyystilanne onkin useissa Länsi-Suomen maakunnissa maan keskiarvoa parempi – esimerkiksi Pohjanmaan maakunnan työllisyysaste (74,4 %) oli vuonna 2016 Manner-Suomen korkein. Länsisuomalaisten kaupunkien kilpajuoksu kannustaa väestöllisestikin laajan suuralueen monia kaupunkiseutuja kirittämään toimintaansa ja kehittymistään. Aluekehittämisellä on tuettu

seutujen ja niiden välisten yhteyksien omaehtoisen kasvun edellytyksiä. Keskenään verkottuneille erikoistuneille aluekeskuksille yhteistyö on suuri mahdollisuus. Jokainen seutu kehittyy ja menestyy omilla ja aidoilla yli ajan yltävillä vahvuuksillaan.

Maaseutumaisempia mahdollisuuksia

Kaupunkien ja kasvukäytävien lisäksi Länsi-Suomi koostuu myös laajoista maaseutumaisista alueista peltoineen ja metsäalueineen. Maanviljely ja elintarviketeollisuus ovatkin Suomen oloissa menestyneet erityisen hyvin Länsi-Suomessa – maamme lähes 50 000:sta maatalous- ja puutarhayrityksestä 38 % ja elintarviketeollisuuden 30 000:stä työpaikasta 36 % sijaitsee Länsi-Suomessa – ja molemmista yksin Etelä-Pohjanmaalla yli 11 %. Yhdessä metsäosaamisen kanssa maanviljely ja elintarviketeollisuus ovat keskeinen osa aluekehittämisen voimallisesti edistämää biotaloutta.

Teollisuus ja sen murros

Suomalaisen teollisuusperinteen vahvaa suuraluetta on siirtyminen jälkiteolliseen aikaan koetellut voimalla, muttei

kaikki teollinen työ ole Länsi-Suomesta mihinkään katoamassa. Monimuotoinen teollisuus nykyaikaisine teollisuuspuistoineen on vahva kuva länsisuomalaisesta elinkeinoperinteestä, nykyisyydestä ja tulevaisuudesta. Kirjo kattaa toimialoja teknologiateollisuudesta insinöörityöhön, metalliteollisuuteen, energiateollisuuteen, elintarviketeollisuuteen, kemianteollisuuteen sekä metsä- ja rakennustuoteteollisuuteen.

Eri alojen osaamista yhdistelevä sekä alueen väestöön nähden riittävä rakenteiden ja tuotannon monipuolisuus suojaa globaalin ajan myrskyissä. Länsi-Suomessa teollisuuden uudistuminen ja sopeutuminen muuttuviin reunaehtoihin on tärkeä alueellisen menestyksen perusedellytys. Kaiken läpileikkaava, mutta myös uusia versoja nostattava digitalisaatio on muutoksen ydin, johon länsisuomalaisessa aluekehittämisessä on menestyksekkäästi panostettu. Laiteinvestoinnit ja osaamisen päivittäminen uuteen aikaan ovatkin olleet aluekehittämisen ydintä.

Energiaa, yhteistyötä ja muutoksen tuulia

Suomen keskeisimmät energiaklusterit sijaitsevat länsirannikolla. Energian ja digitaalisuuden nousun länsisuomalaisen aluekehittämisen kärjiksi voidaan katsoa seuranneen ajan henkeä. Vanhan aluepolitiikan peruja oleva Suomen hajautettu korkeakoulujärjestelmä on mahdollistanut vahvan osaamis pohjan alueellista jakautumista useaan kaupunkiin. Aluekehittämisessä on edistetty alueen suhteellisia vahvuuksia mukailevia klustereita, mutta samalla myös paikattu Länsi-Suomea voimakkaasti identifioineen savupiipputeollisuuden vaimenemisen seurauksia.

Aluekehittämisen resurssein koordinoitu eri toimijoiden välinen yhteistyö, laiteinvestoinnit sekä koulutuksen ja osaamisen tukeminen ja levittäminen ovat menestyksen elinehto uudessa maailmassa, jossa elinkelpoisen työn tulee olla automaation kanssa harmonisesti yhteensopiva.

Digitikapuut

Digitaaliset tikapuut johtavat osaajien suosimiin suurempiin keskittymiin, mikä on yksi kaupungistumisen taustavoimista. Digitaalisuus käsittää kuitenkin monta osa-aluetta, joille riittää pienemmätkin alueelliset markkinat. Siksi digitalisaatioon liittyvää osaamista on hyvä olla mahdollisimman laajalti levittäytyneenä. Tulevaisuudessa esimerkiksi tekoälyn ja 3D-tulostuksen rooliin tarjontaketjun osana liittyy hyvin paikallisia elementtejä. Aluekehittäminen on menestyksekkäästi ennakoanut tätä kehitystä Länsi-Suomessa.

Digitaalista osaamispääomaa on aluekehittämisen varoin rakennettu myös muun muassa kyberturvallisuuden, robotiikan, digitaalisen valmistuksen, teollisen internetin, opeusteknologian ja älykkäiden energiaratkaisujen kautta. Valmistavan teollisuuden älykkäät ratkaisut ja muut alueelliset älykkään erikoistumisen kärjet ovat kuitenkin digitalisaation suhteen vain osatotuus – ytimessä ollaan, kun sisäistetään sen valtavat mahdollisuudet eri toimialoja läpileikkaavana kokonaisuutena. Varsinkin tekoälystä on muodostumassa koko yhteiskunta- ja elinkeinorakenteen läpäisevä muutosvoima. Taustalla kehittyy voimakas tiedon, työn ja varallisuuden uudelleenjärjestyminen, johon valmistautumisessa on aluekehityksellä myös tulevaisuudessa merkittävä tehtävänsä.

Suomi on alueidensa summa

Itä-Suomi

3. Itä-Suomi

Puusta on moneksi – menestys syntyy biotaloudesta

Itä-Suomi on metsien ja vesistöjen sydänmaata. Itä-Suomen menestystarina kietoutuu ympäristön, sen tarjoamien luonnonvarojen ja siihen liitettävän älykkään erikoistumisen ympärille. Syrjäinen sijainti, järvien pirstaloima maa-alue, markkinoiden pienuus ja harva asutus asettavat reunaehdoja alueen kehittymiselle.

Itä-Suomi on puuteknologian kansainvälisessä eturintamassa. Sen vahvuuksia ovat raaka-ainevarat, korkea teknologia, osaava työvoima ja vakaa toimintaympäristö. Yhdessä ne muodostavat kilpailukykyiset toimintaedellytykset alan yrityksille. Vihreän kullan eri puolet ovat jatkossakin Itä-Suomen keskeinen menestysentekijä ja elinvoiman lähde.

Puusta on moneksi ja siihenkin liittyvä ympäristöosaaminen on rakentunut yhdessä vuosisataisen puuelinkeinon kanssa. Perinteinen metsäteollisuus koki luovan tuhon, kun toimisto- ja sanomalehtipaperin kysyntä laski ja useita paperikoneita pysähtyi 2000-luvulla. Suomalainen puu ja sen ympärille kietoutuva teknologia tarjoavat lukuisia uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Itä-Suomessa onkin kohdenettu aluekehittämisen voimavaroja metsien täysimittaiseen ja moderniin hyödyntämiseen. Raaka-ainevarojen tehokas ja

laadukas hyödyntäminen edellyttää koulutusta; tästä syystä maakunnat panostavat vahvasti metsäkoneiden kuljettajien sekä metsä- ja puunkuljetuslogistiikan koulutukseen.

Metsistä syntyy uudenlaista liiketoimintaa

Puusta saadaan nykYTEknologialla irti paljon sellaista, josta ei vielä muutamia vuosikymmeniä sitten osattu edes kuvitella. Aluekehittämisen t&k-toimenpiteiden tukemana on onnistuttu kaivautumaan syvälle pitkän kuidun sisälle edistykselisten molekyylien prosessointiteknologioiden avulla. Tämä on luonut aivan uusia mahdollisuuksia puun hyödyntämiseen muun muassa elintarvike- ja lääketeollisuudessa. Puu ja metsä tarjoavatkin aiempaa selvästi monipuolisempia hyödyntämismahdollisuuksia bioenergiasta ja rakennusmateriaaleista sellunkeiton kautta aina moderniin nanokuituteknologiaan ja jopa lääkkeisiin.

Osaamiskeskittymät varmistavat innovatiivisuuden yritysten tarpeisiin

Yhteistyön lisääminen ja synergioiden luominen tuotekehityksen tukemiseksi on yhä tärkeämpää. Jatkossa myös

Itä-Suomen kannalta on olennaista, että alueellisina mootoreina toimivissa kaupungeissa pystytään kasvattamaan ja ylläpitämään riittävän kokoisia osaamiskeskittymiä, joiden toimintaan linkittyy kiinteästi alan yrityksiä. Nämä kehittyvät kumppanuus- ja yhteistyöverkostot tuovat alueelle elintärkeää ja innovatiivista arvonalisää.

Biotalouskehittämisen ensiluokkaiset testaus- ja kehitysolosuhteet ovat tärkeitä. Biotalouskehteen liittyvä analytiikka, jalostus ja tulosten monimuotoinen hyödyntäminen sekä kaupallistaminen sisältävät merkittävää kasvupotentiaalia. Myös ekotehokas puurakentaminen ja moneen taipuvat puu- ja komposiittituotteet vaativat panostuksia, jotta uusia tuotteita saadaan markkinoille – myös suuremmassa tuotantomittakaavassa. Aluekehittämisen resurssit ovat olleet ja tulevat olemaan ensisijaisen tärkeitä tukemassa tutkimus- ja kehittämistoimintaa, tuotteistamista ja kaupallistamista yritysten kasvun ja kansainvälistymisen mahdollistamiseksi. Kehittyvä tietoteknologia on modernien menestystarinoiden synnyn tae.

Puhtaus, turvallisuus ja luonto hyvinvoinnin ja kasvun tukena

Megatrendien mylläämässä maailmassa yksi Itä-Suomen potentiaalinen menestyksen lähde on matkailu. Sen perinteet alueella alkavat jo tsaarinajalta. Järviluonto, sen rauhoittava luonne ja hiljaisuus, ovat osuvia myyntivaltteja nykymaailmassa. Merkittävä osa Itä-Suomen matkailupotentiaalista tulee idästä, myös vaurastuneesta Aasiasta.

Pitkäjänteisellä työllä on kehitetty matkailun edellytyksiä kestäväällä tavalla. Pohjana on ollut yhtenäistä kuvaa luova

viestintä, matkailuun keskittyvien yritysten kasvun tukeminen sekä lähiympäristöjen ja infrastruktuurin kohentaminen. Itäsuomalaisittain matkailu etenee vahvasti kansainvälisempään suuntaan, muun muassa luontomatkailun ja järvien ympärille kehitetyn Lakeland-yhteistyön ja tuotteistamisen merkeissä. Vahva kasvu vauhdittuu yritysten yhteistyöllä, tuotepaketoinneilla, sekä Visit Finlandin kanssa tehtävillä, erityisesti Kiinaan suuntautuvilla, markkinointitoimilla.

”Järviluonto, sen rauhoittava luonne ja hiljaisuus, ovat osuvia myyntivaltteja nykymaailmassa.”

Puhtaan veden ja elinympäristön merkitys voi ilmastonmuutoksen myötä kasvaa arvoon arvaamattomaan. Siksi ympäristönsuojelun, -turvallisuuden ja cleantechin edistäminen on ollut Itä-Suomessa tärkeää, mikä mukailee myös kansallisen aluekehittämisen keskeisiä tavoitteita.

Itä-Suomessa on kärkeäosaamista myös kaivannaisvaroista ja niiden hyödyntämisestä. Vesiturvallisuus on keskeinen osa kaivannaisalaa. Kuopiosta käsin toimiva kaivosvesiverkosto on osaamiskeskittymä, joka kokoaa yhteen kaivosvesiosaamiseen, teknologian kehittämiseen ja testaamiseen ja näiden kaupalliseen hyödyntämiseen liittyviä tahoja sekä alan yrityksiä.

Suomi on alueidensa summa

Pohjois-Suomi

4. Pohjois-Suomi

Ääriolosuhteiden kouluma monien alojen edelläkävijä

Maantieteellisesti puoli Suomea kattava Pohjois-Suomen suuralue on keskeinen osa luonnon niukkuuden ja äärimmäisyyden muokkaamaa suomalaisuuden sielua. Pohjoinen Suomi on myös muuta. Se edustaa aidoimmillaan omaleimaista elinvoimaa, josta konkreettisia esimerkkejä ovat edelläkävijä modernin teknologian soveltajana ja kansainvälisessä matkailussa sekä kiertotalouden uusissa avauksissa. Elinvoiman ja kilpailukyvyn vahvistamisessa aluekehittämisrahoituksella on ollut ja on edelleen hyvin tärkeä rooli.

Syvästä kriisistä uuteen nousuun

Pohjois-Suomeen kohdistuneen vahvan aluepoliittisen päätöksenteon tuloksia on kokonainen jälkinokialainen teknologiaklusteri. Sen menestys perustuu monitieteelliseen Oulun yliopistoon, jonka osaamispainotukset osaltaan johdattivat Suomen teknologian eturintaman kirkkaimpaan kärkeen. Uuden tyyppiset kehittämistarpeet näkyvät nyt voimakkaasti jälkinokialaisissa myrskyissä navigoivalla Pohjois-Pohjanmaalla, joka on kerännyt Suomen maakunnista eniten rakennerahastorahoitusta 2010-luvulla. Luova tuho raijasi tien uuteen aikaan. Pohjoissuomalaisen informaatio- ja

tietotekniikkaosaamisen työmarkkinoilla tapahtui isojako. Ennakkoluulottomia start up-yrityksiä syntyi, ja uusiin tarpeisiin sopivaa osaamista on luotu, kehitetty ja jatkojalostettu. Uusi nousu uusyrityäjyyden ja sen muodostaman verkoston muodossa on aluekehittämisen menestystarina parhaasta päästä.

Matkailu menestyksen lähteenä, kiertotalouden lupaukset käsillä

Kaupungistumisen megatrendiin liittyvä elämishakuisuus kääntää matkailijoiden katseita erityislaatuudellaan houkuttelevaan pohjoiseen. Pohjoista eksotiikkaa, puhdasta luontoa, lunta, karua kylmyyttä ja niin kaamosta kuin myös yötöntä yötä on onnistuneesti myyty erilaisia kokemuksia etsiville matkailijoille. Kyseessä on todellinen menestystarina, joka olisi hyvin toisenlainen ilman aluekehittämisen resursseja. Lappi on koko Suomen veturi kansainvälisen matkailun kasvussa. Vuoden 2016 noin 5,8 miljoonasta ulkomaisesta yöpymisestä Lapin osuus oli runsas viidennes eli toiseksi eniten Uudenmaan jälkeen, kasvua edellisvuoteen oli peräti 18 %. Pohjois-Suomessa on onnistuneesti peitottu syrjäisyyden ja harvan asutuksen ongelmia kehittämällä len-

tohyteyksiä matkailukeskuspainotteisesti ja toteuttamalla strategista kansainvälistä markkinointia. Matkailun ympäri-
vuotisuus ja saavutettavuus ovat silti edelleen haasteita, jotka
ratkaisemalla luodaan uusia menestystarinoita ja vientiin
rinnastettavaa liiketoimintaa.

”Lappi on koko Suomen veturi kansainvälisen matkailun kasvussa.”

Pohjois-Suomessa on perinteisesti julkisen sektorin tuke-
mana rakennettu metsäteollisuutta, kaivostoimintaa ja vesi-
voimaa. Ympäristöarvojen ja vähähiilisuuden merkityksen
kasvaessa kiertotaloudesta on tullut Pohjois-Suomen luon-
teva kehityskärki. Etenkin biojalostamoiden ja terästeolli-
suuden sivuvirtojen ja jätteiden hyödyntäminen ovat palape-
lin keskeinen osa, jonka menestyksenkäs edistäminen on ollut
pohjoissuomalaisen aluekehittämisen ydintä. Askel kestä-
vään muutokseen edellyttää korkeasti koulutettua henkilös-
töä, ympäristöosaamisen parantamista ja soveltamista älyk-
kään erikoistumisen kärkiin sekä digitaalisten mahdollisuuksien parempaa hyödyntämistä.

Arktista osaamista ja uusia pohjoisesta yhteistyöstä avautuvia mahdollisuuksia

Suomen kylmimmät olosuhteet tarjoavat arktisen osaamisen
syventämiselle testausalustan sekä toisaalta t&k- ja liiketoi-
mintaan mahdollisuuksia, joiden jalostamiseen aluekehittä-
misen varoja on menestyksekkäästi kohdennettu. Pohjois-

Suomella on kaikki edellytykset vastata lisääntyneeseen ark-
tisen osaamisen kansainväliseen kysyntään.

Ilmastomuutos on valtava luonnonkatastrofi, jonka
etenemistä tulee kaikin voimin jarruttaa. Tulevaisuudessa se
voi kuitenkin mahdollistaa arktisten luonnonvarojen ja poh-
joisten merireittien hyödyntämisen. Arktisen kokonaisuuden
kannalta Jäämerenyhteyden rakentaminen Norjan tai
Kuolan niemimaan kautta ja Koillisväylän merikaapeliyhteys
ovat merkittäviä mahdollisuuksia pohjoisen alueen kehitty-
miselle.

Arktiset alueet jakavat samankaltaiset elinolosuhteet ja
haasteet, mikä tarjoaa erinomaisen pohjan rajat ylittävälle
yhteistyölle, jota toteutetaan esimerkiksi Arktisen Neuvoston
ja Arktisen yliopiston kautta. EU-rahoitus on mahdollista-
nut kansainvälisen yhteistyön myös isommassa mittakaa-
vassa, mistä hyviä esimerkkejä ovat muun muassa Barents-
yhteistyö, yhteistyöohjelmat Venäjän kanssa sekä pitkän
perinteen kantava pohjoismainen yhteistyö. Myös kaksois-
kaupunki Tornio-Haaparannan menestys on Perämeren
pohjukan malliesimerkki EU-kumppaneiden välisestä suju-
vasta yhteistyöstä. Saamelaisalueella tehdään vahvaa yhteis-
työtä Norjan, Venäjän ja Ruotsin kanssa sekä kansainvälisesti
alkuperäiskansojen välillä.

Kiertotalous – aluekehittämisen ratkaisuilla resurssiviisaaseen ja vähähiiliseen yhteiskuntaan

Nykyiset kestävän kehityksen vaatimukset kiteytyvät paljolti käsitteeseen resurssiviisaus. Luonnonvaroja ylikuluttavasta yhteiskuntamallista on siirryttävä jälkimateriaaliseen aikaan.

Resurssiviisaat ratkaisut ja teknologiat tähtäävät usein edelläkävijyyteen. Yritykset, alueet ja kaupungit hakevat etulyöntiasemaa kilpailussa ja etsivät parempia ratkaisuita. Samalla myötävaikutetaan kestäväan kehitykseen. Alan kasvuhakuiset yritykset tuovat oman tärkeän panoksensa resurssiviisaaseen yhteiskuntaan.

Luonnonvaroja ylikuluttavasta yhteiskuntamallista on pystyttävä siirtymään jälkimateriaaliseen aikaan, jolle ominaista on resurssien ja materiaalien kierto. Toimivassa kiertotaloudessa kaikki hyödynnettävissä oleva hyödynnetään ja materiaalien hukkaaminen ja jätteen syntyminen on minimoitu. Teknologisen kehityksen myötä ja jakamistalouden tullessa suositummaksi myös fyysisen omistamisen tarve

”Maapallon suuri kysymys on, kuinka muuttaa talouskasvu laadultaan kestäväksi ja hillitä uusiutumattomien luonnonvarojen kulutusta.”

vähenee. Kiertotalouden keinoja ovat muun muassa pitkäikäisten, korjattavien ja kierrätettävien tuotteiden käytön ja tuotannon edistäminen, tuotteiden ja niiden omistamisen korvautuminen palveluilla, jakamistalous ja teollisen toiminnan symbioosit.

”Luonnonvaroja ylikuluttavasta yhteiskuntamallista on pystyttävä siirtymään jälkimateriaaliseen aikaan, jolle ominaista on resurssien ja materiaalien kierto.”

Maapallon suuri kysymys on, kuinka muuttaa talouskasvu laadultaan kestäväksi ja hillitä uusiutumattomien luonnonvarojen kulutusta. Kiertotalouden vahvistamiseksi ja materiaalien käytöstä irtaantumiseksi ohjauskeinojenkin on kehitettävä. Niiden ohella resurssiviisaat korkean tuottavuuden älyteknologiat ovat yksi tärkeä vastaus. Erilaiset alueet ja niiden vahvuudet ja osaaminen auttavat tehostamaan maailmanlaajuisten ongelmien ratkaisua yhä resurssiviisaamalla tavalla.

Aluekehittämisellä lisää kiertoa koneeseen

Aluekehittäminen on panoksellaan osallistunut merkittäväällä tavalla kiertotalouden vauhdittamiseen. Paikalliset aluekehittämisen menestystarinat liittyvät esimerkiksi teollisten symbioosien hankkeisiin, joissa on onnistuneesti hyödynnetty resursseja eri toimijoiden kesken. Myös ainekiertojen sulkemisessa on onnistuttu. Kiertotaloudesta on monissa tapauksissa menestyksekkäästi luotu uusia liiketoimintamahdollisuuksia.

Kestävä ruokajärjestelmä, metsäperäiset kierrot, tekniset kierrot, liikkuminen ja logistiikka ovat olleet tyypillisiä teemoja alueiden hankkeissa. Erityinen onnistuminen on ollut teollisuuden sivuvirtojen kartoittaminen sekä testausalustojen, tuotantoylijäämien energiatehokkaan käsittely ja toiminnanohjausjärjestelmien kehittäminen. Aluekehittämisen keinoin on myös kehitetty kiertotaloudelle tärkeitä joustavia ekosysteemejä. Uusimman tiedon ja osaamisen hyödyntäminen on avainasemassa kiertotaloudessakin.

Kestävää tulevaisuuden kaupunkia

Kaupungistumisen ja resurssiviisauden lisäämisen välillä on paljon synergiaa. Vaikka kaupunkien elämäntapa on perinteisesti rakentunut kuluttamisen ympärille, kaupunkien tarjoamat tehokkuusedut mahdollistavat kestävämmän arjen ja elämäntavan rakentumisen. Kaupungeissa vähähiilisyys

ja kiertotalous toteutuvat esimerkiksi erilaisten tilojen ja liikkumisen uudenaikaisessa suunnittelussa. Modernit kierrätyskeskukset mahdollistavat materiaalien hyödyntämisessä pidemmän elinkaaren. Jätteiden lajittelu ja kierrätys ovat tehokkaita nimenomaan tiiviissä ympäristöissä.

Kaupunkikehittämisessä on tuettu hankkeita, joita yhdistävät sähköinen älykkyys, vähähiilisyttä tukevat ideat ja puhtaat teknologiat. Esimerkiksi tuotannollisista prosesseista syntyvää hukkalämpöä hyödynnetään alati enemmän asuntojen lämmittämisessä. Liikenteen palvelullistaminen, kuten myös palvelujen saavutettavuus ja sähköisyys, mahdollistavat vastaisuudessa yhä jouhevampia matka- ja kuljetusketjuja, pienentävät liikennetarvetta ja vähentävät yksityisautoilua.

Alueiden hankkeet näyttävät tietä

Aluekehittämisen toimenpiteet ovat johdattaneet tietä resurssiviisauteen ja puhtaisiin teknologioihin. Niillä on panostettu kiertotalouden lisäksi myös biotalouden ja valmistavan teollisuuden uraa uurtaviin teknologioihin ja toimintatapoihin. Kaupunkimaisen ympäristön uudet ratkaisut, materiaalien kehittäminen ja resurssiviisas hyödyntäminen ja ilmastokestävän ravinnon kokeilut ilmentävät hankkeiden leveää kirjoa. Lämmön talteenoton ja teollisten sivuvirtojen hyödyntäminen on ollut keskeinen osa onnistunutta uuden aikaista aluekehittämistä. Se on edistänyt klusterien ja jopa

ylikansallisten yhteistyöverkostojen syntymistä. Kohti tulevaisuutta siirryttäessä syntyneiden versojen liiketoimintapotentiaali on merkittävä. Alueellinen yhteistyö luo olosuhteita menestykselle ja vauhdittaa suomalaista kiertotaloutta.

Matkailu – alueellista vipuvoimaa uniikeista houkuttelevuuksista

Oi Suomi on niin ihana! On meillä pohjoinen luonteisuus, vakaus ja hiljaisuus. On meillä puhdas luontomme vesistöineen sekä sijainti idän ja lännen välissä. On meillä valon vaihtelut ja vuodenajat. On meillä niin paljon sellaista, mitä muualla ei ole...

EU-JÄSENYYS VUONNA 1995 toi kotimaan matkailun edistämiseen joukon uusia välineitä. Erityisesti Pohjois-Suomi on määrätietoisesti hyödyntänyt varsinkin Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) tarjoamia mahdollisuuksia – kaudella 2007–2013 Pohjois-Suomessa rahoitettiin matkailu- ja kulttuurihankkeita yli 155 miljoonalla eurolla, mikä oli yli neljännes koko EAKR-ohjelman kehyksestä.

MATKAILUN INFRASTRUKTUURIN, tuotetarjonnan ja markkinoinnin strateginen kehittäminen on tuottanut tulosta; pelkästään Lapin osuus koko maan ulkomaisista yöpymisistä oli vuonna 2016 Uudenmaan (44 %) jälkeen toiseksi korkein, 21 %, kun se vuonna 1995 oli vain 14 % (Tilastokeskus). Kasvu on ollut ripeää koko maassa: Vuoden 1995 vajaan 3,4 miljoonasta ulkomaisesta yöpymisestä on noustu vuoden 2017 arviolta jo 6,4 miljoonaan. Vientiin rinnastettava matkailutulo vuonna 2015 oli jo lähes 4 miljardia euroa eli enemmän kuin

Suomen korkean teknologian vienti yhteensä. Vuonna 2015 matkailun arvioitiin työllistäneen jo 140 000 työntekijää ja tuottaneen noin 2,5 % maamme bruttokansantuotteesta.

MATKAILUN VALTAKUNNALLISEN tuotekehitystoiminnan painopistealueita ovat tätä nykyä hyvinvointi, kulttuuri sekä kesä- ja talviaktiviteetit. Tavoitteena on kestävä ympärivuotinen matkailu; sesonkien pidentäminen, majoituskapasiteetin käyttöasteiden parantaminen, ympärivuotisten työpaikkojen lisääminen ja myös ympäristönäkökohtien, kuten vähähiilisuuden parempi huomioiminen. Turvallisuuden merkitys kilpailutekijänä on kasvanut ja kasvaa edelleen. Uusia haasteita ovat yksilömatkailun lisääntyminen, digitalisaatio, jakamistalous ja myös rinnakkainelo muiden elinkeinojen, kuten kaivosalan kanssa. Aluekehityksen näkökulmasta matkailu on arvokas toimiala: se on mahdollistanut työpaikkojen, kauppojen, palvelujen ja kulkuyhteyksien säilymisen ja kehittämisen monilla harvaan asutuilla alueilla.

VALON ÄÄRIPÄÄT, lumi, metsät, vedet ja saaristot, perinteet, rauhausuus, puhtaus, terveys, hyvinvointi. Pitkälti niistä syntyy suomalainen matkailusektori, aluekehittämisen osaltaan tuottaman elinvoiman tuella.

Arktisuus – äärioloista elinvoimaa

Arktisuus on osa kansanluonnettamme ja -perinnettämme. Kylmyys ei ole este, vaan haaste, josta seuraa myös hyödynnettävissä olevia vahvuuksia. Suomi onkin hyötynyt pohjoisesta sijainnista, koska se on kartuttanut osaamista itse tekemällä, esimerkeistä oppien sekä pitkäjänteisellä tutkimus- ja kehitystyöllä. Arktisuuden hyödyntäminen aluekehittämisessä vahvistaa elämisen edellytyksiä harvaan asutulla, pitkien talvien alueella.

ALUEKEHITTÄMISEN VOIMAVAROILLA on tuettu tehokkaasti älykkäästi erikoistuvia arktisia klustereita. Pohjoinen metsä- ja metalliteollisuus, kaivokset, matkailu, porotalous, luonnontuotteet, lähiruoka, kestävä rakentaminen ja arktinen testaus muodostavat arktisen talouden ekosysteemin perustan.

Arktisuus yhtyy monilta osin sekä kierto- että biotalouteen, mutta siitä on linkki myös matkailuun, joka aluekehittämisen vauhdittamana on kasvanut pohjoisessa merkittävästi. Pohjoiset teknologiat ja tekemisen tavat ovat kilpailukykyisiä maailmanlaajuisesti.

POHJOISTEN RAAKA-AINEIDEN keruu ja jatkojalostus on merkittävä osa arktisuutta. Arktisten alueiden tutkimusta on tuettu huomattavasti aluekehittämisen panostuksilla. Etenkin biopolttoaineet sekä kaivostoiminta ja teollisuuspal-

velut ympäristöliiketoimintana sisältävät merkittävän kasvupotentiaalin pohjoiselle taloudelle. Samaan aikaan herkän luonnon vaaliminen sekä globaali ilmastonmuutoksen hillitseminen ja hyödyntäminen on tärkeä osa arktista osaamista.

”Herkän luonnon vaaliminen sekä globaali ilmastonmuutoksen hillitseminen ja hyödyntäminen on tärkeä osa arktista osaamista.”

KYLMÄT ELEMENTIT – lumi ja jää – toimivat harvinaislaatuina, luonnollisina alustoina. Aluekehittämisen arktisia panoksia on kohdennettu matkailun lisäksi muun muassa ajoneuvo- ja materiaalitestauksen kehittämiseen ja talviurheilulajien testi- ja harjoitusolosuhteiden kehittämiseen. Arkisten olosuhteiden, kuten lumi- ja jäärakentamisen, hyödyntäminen matkailun oheispalveluina on esimerkki rajapinnalla tapahtuvasta kehittämisestä. Jäämerenrata ja Koillisväylän datakaapeli voivat muuttaa arktisen alueen EU:n strategiseksi eduksi.

Digitalisaatiosta virtaa mummoille ja maailmanvalloitukseen

Digitalisaatio merkitsee teknologian yhdistämistä päivittäiseen elämään. Siksi sen hyödyt pitää saada käyttöön mahdollisimman laajasti.

Virtuaalisessa maailmassa arvonluonnin lainalaisuudet muuttuvat. Keskeistä on tieto, sitä seuraava taito ja niiden uudelleenjärjestyminen, joka muuttaa toimintatapoja ja arvoketjuja, siirtää rajapintoja sekä mullistaa toimialoja. Digitalisaatio merkitsee teknologian yhdistämistä päivittäiseen elämään.

Suuret kaupunkiseudut ovat usein tietotekniikan eturintamassa. Kaikki alueet eivät kuitenkaan jaa samoja edellytyksiä ja riski alueelliseen eriarvoistumiseen on olemassa. Tämän vuoksi on tärkeää, että digitalisaatio yhdistetään aluekehittämisen sisältöihin ja työtä tehdään alueiden asukkaiden ja yritysten tarpeista.

Älyä alueilla

Aluekehittämisen toimenpitein on edistetty esimerkiksi tekoälyä, 3D-tulostusta, avoimen datan käyttöä, robotiikkaa sekä sähköön mikrotuotantoa ja älyverkkoja. Myös laaduk-

kaiden yhteyksien edistäminen, niiden alueellisen saavutettavuuden lisääminen sekä internetin uusista muodoista esi-
neiden internet ja teollinen internet ovat olleet onnistuneita kehityskohteita.

*”Digitalisaatio on osa
kyvykkyyttä, jolla yritykset voivat
onnistua kansainvälistymisessä
ja kansainvälisessä kilpailussa.”*

Esimerkki digitalisaatiossa aktiivisesta alueesta on Oulu, joka on panostanut viidennen sukupolven 5G-verkkojen kehittämiseen. 5G-verkkojen avulla tulevat mahdolliseksi esimerkiksi nopeat virtuaalitodellisuuden palvelut, joukkotapahtumissa tarjottavat palvelut, erilaiset lisätyn todelli-

suuden urbaanit palvelut, esineiden internet ja autonominen liikenne.

Digitalisaatio avaa uusia mahdollisuuksia myös maaseudulle. Toimivat tietoliikenneyhteydet lisäävät mahdollisuuksia tehdä työtä, harjoittaa yritystoimintaa ja opiskella asuinpaikasta ja etäisyyksistä riippumatta. Sähköisten palvelujen kehittämiseen on panostettu paljon ja toimintatapoja on saatu onnistuneesti kehitettyä, mikä vahvistaa älykkään maaseudun mahdollisuuksia ja elinvoimaa.

”Digitalisaatio avaa uusia mahdollisuuksia myös maaseudulle.”

Digitaaliset yritykset tähtäävät usein suoraan kansainvälisille markkinoille. Ne myös houkuttelevat osaavia työntekijöitä. Kehitys tekee tuoreuteen kykenevistä yrityksistä alueellisia tähtiä, jotka tunnetaan myös globaalisti.

Yrityskentälle, etenkin pienille ja keskiuurille yrityksille on aluekehittämisen avulla tuotu ideoita ja oppia sähköisten toimintatapojen soveltamisesta yritysten liiketoiminnassa.

Hyödyt käyttöön digitaidoilla

Digitaitojen edistäminen ja ihmisten toimintatapojen muutoksia tukevat alueelliset hankkeet ovat avanneet latua digitaalisille palveluille. Käyttäjätaitojen ja käytettävyyden edistäminen vastaa erityisesti väestöltään ikääntyvien alueiden tarpeisiin.

Aluekehittämisen voi sanoa ulottavan digitalisaation kuumimman pöhinän ulkopuolelle. Eturintamaan pyrkimisen sijaan painotus on usein laajemmassa soveltamisessa. Alueiden kehittämisellä levitetään ja laajennetaan osaamisvarantoja ja varmistetaan osaamiskeskittymien menestymistä myös pienemmissä korkeakoulukaupungeissa.

Kehityskärjet kohtaavat digitalisaation

Kansallinen päätavoite on, että digitalisaation hyödyt saadaan käyttöön mahdollisimman laajasti ja digitaitojen tasa-arvoa kohennettua. Tämä antaa potkua myös muihin aluekehittämisen toimialakohtaisiin kärkialoihin: kierto- ja biotalouteen sekä arktisuuteen ja matkailuun. Digitalisaatio on osa kyvykkyyttä, jolla yritykset voivat onnistua kansainvälistymisessä ja kansainvälisessä kilpailussa. Digitalisaatioon liittyvät ilmiöt, kuten jakamis- ja alustatalous ovat voimakkaasti keskenään sidoksissa ja vauhdittavat toisiaan. Elinkeinoelämä uudistuu ja samalla muuttuvat osaamistarpeet. Digitalisaation myötäaaltoon tarttuminen ja sen harjalla pysyminen on alueille erinomainen mahdollisuus.

JOKAINEN
ON
HYVÄ
JOSSAIN!

Nok-ka

Lasten ja nuorten ajatuksia tulevaisuuden Suomesta

Täydensimme tässä julkaisussa esiintyviä asiantuntijanäkemyksiä lasten ja nuorten ajatuksilla omasta, oman alueensa ja koko Suomen tulevaisuudesta.

Pyysimme lapsia ja nuoria eri puolilta Suomea kertomaan maamme tulevaisuuden tarinaa. Saimme kymmenittäin upeita kirjoituksia, piirustuksia, videoesityksiä ja haastatteluita päiväkotii-ikäisistä lapsista aina lukolaisiin saakka. Seuraavassa on Vaasan Huutoniemen koulun ja Hyrynsalmen yhtenäiskoulun oppilaiden mietteitä Suomesta vuonna 2030.

Työ ja asuminen

Isona asun Norjassa tai Japanissa. Siellä haluaisin asua lähellä luontoa. Ammatikseni olisin eläintutkija. Tulevaisuudessa Suomessa on vielä aika paljon metsää ja kesät ovat märkiä, koska sataa aika paljon.

Timo 11 v., Huutoniemen koulu

Haluaisin asua saarella, josta olisi kuitenkin lyhyt matka kaupunkiin.

Mira 12 v., Huutoniemen koulu

”Haluaisin asua saarella, josta olisi kuitenkin lyhyt matka kaupunkiin.”

Isona asun asuntovaunussa, koska sillä voi mennä ihan mihin vaan. Ensin kuitenkin asun vain täällä Vaasassa. Isona minusta tulee arkeologi, sillä siinä saa matkustaa ympäri maailmaa.

Eino 8 v., Huutoniemen koulu

Ihmisten työllisyys voi pysyä suurin piirtein samana riippuen siitä, millä mallilla Suomen talous on. Työttömyys kuitenkin todennäköisesti lisääntyy, sillä pikkufirmit menee konkurssiin ja koko ajan kehitetään uusia hienoja koneita tekemään ihmisten edestä työt. Ihmisiä ei tarvitse enää muuhun kuin koneiden valvomiseen. Miettikääpä, mitä tapahtuisi jos koneet lopettaisivat toimintansa kokonaan?

Saana, 9. lk, Hyrynsalmen yhtenäiskoulu

Monet asiat ovat automatisoituja. Kahvinkeitinimet voivat keittää kahvin tiettyyn kellonaikaan vaikka aamulla.

Veera 7. lk, Hyrynsalmen yhtenäiskoulu

Kaupungit ja maaseutu

Kaupungeissa on tosi paljon ihmisiä, koska kaupungit ovat kasvaneet paljon. Elämä on kuitenkin siellä aika samanlaista kuin nyt.

Tuomo 9. lk, Hyrynsalmen yhtenäiskoulu

Kaikki kaupungit ovat siirtyneet teknologian aikaan ja maaseuduilla koneet tekevät kaiken työn. Suurin osa ihmisistä asuu Etelä-Suomessa, sillä siellä on suurin osa töistä.

Jere, 9. lk, Hyrynsalmen yhtenäiskoulu

Elämän ”keskipiste” on kaupungeissa, ja jos haluaa palveluja, pitää mennä suurin kauppakeskuksiin, sillä pienillä yrityksillä tai liikkeillä ei ole kannattavuutta. Pieniä kuntia on todennäköisesti liitetty isompiin ja vilkkaampiin kuntiin. Ihmisiä ”ajetaan” pois maaseudulta ja yrittämisestä tehdään entistä vaikeampaa.

Saana, 9. lk, Hyrynsalmen yhtenäiskoulu

Tulevaisuuden Oulu on väkiluvultaan suurempi ja Oulusta aiotaan tehdä Suomen pääkaupunki. Oulussa on paljon teollisuutta meneillään, ja kadut täyttyvät työmiehistä ja katupölystä. Ouluun ollaan rakentamassa uutta kauppakeskusta ja

koulua. Oulusta pitäen käydään kauppaa monien eri maiden kanssa, sillä Oulu tarjoaa monelle maalle tarpeellisia tuotteita, esimerkiksi tervaa ja turvetta. Suomi kauppaa myös Oulusta puuta, sillä puut ovat täällä luonnonmukaisia ja terveitä.

Emma, 7. lk, Hyrynsalmen yhtenäiskoulu

”Kaikki kaupungit ovat siirtyneet teknologian aikaan ja maaseuduilla koneet tekevät kaiken työn.”

Olen silloin 28-vuotias, eli en mikään vanhus. Uskoisin, että minulla olisi silloin hyvä työ, josta pitäisin, avopuoliso, asuisin isossa modernissa, vähän syrjäisemmässä talossa, mutta kuitenkin lähellä suurta kaupunkia ja elämässä muutenkin kaikki olisi hyvin. Kellään ei olisi enää niin kiire mennä joka paikkaan, sillä kaiken pystyisi hoitamaan kännyköillä ja muilla välineillä.

Amanda, 9. lk, Hyrynsalmen yhtenäiskoulu

Tulevaisuuden Suomessa kaupungit, kuten Helsinki, Tampere, Turku ja Lahti ovat kasvaneet suurkaupungeiksi. Pikkukylät ovat enemmän näkyvillä ja osallistuvat tai oikeastaan pääsevät osallistumaan Suomea koskeviin asioihin.

Mira, 9. lk, Hyrynsalmen yhtenäiskoulu

Kaupungit ovat saattaneet pienentyä, koska monet ehkä haluaisivat asua maalla eläinten kanssa. Maalla saattaa olla pieniä kauppiaita, joista saa sellaista ruokaa, jota ei saa omalta maatilalta.

Jouko, 7. lk, Hyrynsalmen yhtenäiskoulu

Matkailun vetovoima

Kainuusta ollaan tekemässä matkailualueita. Kainuussa Hyrynsalmella sijaitsevaan Ukkohallaan rakennetaan Suomen suurin laskettelu- ja matkailukeskus. Kainuu alkaa varmasti kiinnostamaan ihmisiä ympäri maailmaa ja jokainen vuorollaan tahtoo matkustaa jossain vaiheessa Kainuuseen ja olla osana tätä kauneutta, mitä Kainuusta löytyy. Kainuussa on puhdas ilma, kauniit ja terveet metsät, mahtavat maisemat, ja elämä Kainuussa on aivan erilaista, kuin missään muualla. Kainuu tarjoaa jokaiselle pienen elämysmatkan.

Emma, 7. lk, Hyrynsalmen yhtenäiskoulu

Hyrynsalmen väkiluku kasvaa 60 000 ihmiseen, kun sieltä löydetään Euroopan suurin kultakätkö, jonka mukana Hyrynsalmelle tulee satoja työpaikkoja. Hyrynsalmen jokiin ja järviin istutetaan lohta, joka merkitään viralliseksi kalalajiksi Hyrynsalmella, mikä tuo mukanaan tuhansia kalastajia ympäri maailmaa. Poronhoitoaluetta pienennetään, se tulee olemaan vain Lappi.

Eemeli, 7. lk, Hyrynsalmen yhtenäiskoulu

”Vuonna 2030 Suomen maaseutu on hyvässä kunnossa.”

Tiet ovat hyvässä kunnossa täällä syrjäisessäkin pikkukunnassa, jonka maaseudulla asun. Syynä siihen on matkailu. Suuri osa ihmisistä on muuttanut työn perässä kaupunkeihin, mutta he haluavat tulla viettämään lomaa pikkupitäjien hiljaisuuteen.

Essi 9. lk, Hyrynsalmen yhtenäiskoulu

Maatalouden edellytykset

Vuonna 2030 Suomen maaseutu on hyvässä kunnossa.

Niina 7. lk, Hyrynsalmen yhtenäiskoulu

Ilmat tulevat olemaan lämpimämmät ja sen takia maatalous menestyy paremmin kuin nyt sateisilla ja kylmillä ilmoilla. Kun maataloista tulee isommat, robottinavetat ja nykytekniiikka niissä yleistyy. Suomeen tulee uusia viljelykasveja, esimerkiksi maissia ja muita lämpimässä menestyviä kasveja, eli viljelystä tulee monipuolisempaa, ja pystymme itse viljelemään todella paljon omista ruuistamme. Ulkomaisia ruokia ei enää tarvita ja ihmiset rupeavat suosimaan enemmän suomalaista ruokaa.

Juhani, 9. lk, Hyrynsalmen yhtenäiskoulu

Maaseudulla töitä riittää edelleen ja niiden tuotteiden hinnat ovat nousseet, sillä maanviljelijöiden töitä alettaisiin toivottavasti arvostamaan.

Mira, 9. lk, Hyrynsalmen yhtenäiskoulu

Ilmastomuutos ja energia
Tulevaisuuden Suomi on puhdas.

Miisa 7.lk, Hyrynsalmen yhtenäiskoulu

Suomi on ottanut ilmastomuutoksen tosissaan, eikä täten enää roskaa tai tuhoa luontoa mitenkään, vaan vaalii luonnonsuojelua kaikin mahdollisin keinoin.

Jere, 9. lk, Hyrynsalmen yhtenäiskoulu

Vuonna 2030 minä asun Helsingissä, jossa kaikki sähkö tulee aurinkopaneeleista. Ilma on puhdasta ja raikasta.

Eemeli, 7. lk, Hyrynsalmen yhtenäiskoulu

Ilma ei ole niin saastunut kuin nykyään ja ilmastomuutosta ei juurikaan tapahdu. Suomessa on edelleen selvästi talvi, kevät, kesä ja syksy.

Mira, 9. lk, Hyrynsalmen yhtenäiskoulu

Suomen ilmasto on mennyt vain huonompaan suuntaan. Talvella on kylmä, mutta ei lunta, ja kesällä sataa vain vettä. Itse olen luultavasti muuttanut takaisin etelään.

Joonas 9. lk, Hyrynsalmen yhtenäiskoulu

Digitalisaatio ja biotalous

Tulevaisuudessa on enemmän teknologiaa, mutta toivottavasti kaikkia metsiä ei kuitenkaan ole kaadettu pois. On varmaan lentäviä autoja ja leijulautoja.

Mira 12 v., Huutoniemen koulu

*”Suomi on ottanut
ilmastonmuutoksen tosissaan,
eikä täten enää roskaa tai
tuhoa luontoa mitenkään, vaan
vaalii luonnonsuojelua kaikin
mahdollisin keinoin.”*

Teknologia on muuttanut töiden kulkua esimerkiksi myymälöissä. Kaikki tuotteet valitaan vain tietokoneen kautta ja tietokone etsii ne sinulle valmiiksi. Käteistä rahaa ei enää ole vaan maksu tapahtuu kortilla. Työntekijöitä on vähemmän kuin nykyisin kaupoissa, koska teknologia hoitaa suurimman osan töistä, ja työ on paljon helpompaa.

Emma, 7. lk, Hyrynsalmen yhtenäiskoulu

Olisi sellaisia robotteja, joilla on oma tekoäly ja ne osaisi tehdä ihan mitä vaan.

Timo 11 v., Huutoniemen koulu

Lyhyesti

Tässä julkaisussa kootaan yhteen alueiden kehittämisen isoja kaaria ja menestyksen kulmakiviä. Suomen kasvu ja hyvinvointi näyttävät nyt valoisammalta kuin pitkään aikaan. Suomi on mukava paikka elää. Rohkealla kehittämisellä ja yhteistyöllä pidämme sen menestyvänä, kestäväenä, puhtaana ja turvallisena.

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet